

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
YAYINLARI
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY

OLBA XXVIII

(Ayrıbasım / Offprint)

KAAM YAYINLARI

OLBA

XXVIII

© 2020 Mersin Üniversitesi/Türkiye

ISSN 1301 7667

Yayıncı Sertifika No: 18698

OLBA dergisi;

ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST

ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir. Makalelerdeki görüş, düşünce ve bilimsel değerlendirmelerin yasal sorumluluğu yazarlara aittir.

The articles are evaluated by referees. The legal responsibility of the ideas, opinions and scientific evaluations are carried by the author.

OLBA dergisi, Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.

Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.

Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of the Mersin University

(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the Mersin University

(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.

Articles should be written according to the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayınlanması istenen makaleler için yazışma adresi:

Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül

Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri

Other Correspondance Addresses

Tel: +90 324 361 00 01 • 14730 / 14734

Fax: +90 324 361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurugonul@gmail.com

Baskı / Printed by

Sonsöz Gazetecilik, Matbaacılık, Rek. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.

İvedik Mah. Matbaacılar Sit. 1341. Cad. No: 56-58 İvedik OSB - Yenimahalle / ANKARA

Tel: +90 312 394 57 71 Fax: +90 312 394 57 74 • Sertifika No: 18698

Grafik / Graphic

Digilife Dijital Basım Yay. Tan. ve Org. Hiz. San. ve Tic. Ltd. Şti.

Güvenevler Mah. 1937 Sk. No.33 Yenişehir / MERSİN

Tel: +90 324 231 14 16 • www.digilifemersin.com

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM) YAYINLARI-XXVII

MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY (KAAM)-XXVIII

Editörler

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS
Deniz KAPLAN

OLBA Bilim Kurulu

Prof. Dr. Mehmet ÖZDOĞAN (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Fikri KULAKOĞLU (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL (Mersin Üniversitesi)
Prof. Dr. Marion MEYER (Viyana Üniversitesi)
Prof. Dr. Susan ROTROFF (Washington Üniversitesi)
Prof. Dr. Kutalmış GÖRKAY (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. İ. Hakan MERT (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Eda AKYÜREK-ŞAHİN (Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Yelda OLCAY-UÇKAN (Anadolu Üniversitesi)

MERSİN

2020

İçindekiler / Contents

A. Tuba Ökse Yukarı Dicle Havzası – Ambar Çayı Vadisi Yerleşim Tarihi (<i>Upper Tigris Region - Settlement History of the Ambar Çay Valley</i>)	1
Hamza Ekmen – F. Gülden Ekmen – Ali Güney İnönü Cave: New Results of the Early Iron Age Culture in the Western Black Sea Region (<i>İnönü Mağarası: Batı Karadeniz Bölgesi Erken Demir Çağı Kültürüne İlişkin Yeni Sonuçlar</i>)	35
Deniz Kaplan – Serra Durugönül Head of a Kouros from the Hinterland of Tarsus Belonging to the Period of the Syennesis Dynasty (<i>Tarsus Hinterland'ından Syennesis Hanedanlığı Dönemi'ne Ait Bir Kouros Başı</i>).....	57
Elçin Doğan Gürbüzler Terracotta Figurines from the Temple of Aphrodite at Aphrodisias (<i>Aphrodisias Aphrodite Tapınağı'ndan Ele Geçen Pişmiş Toprak Figürinler</i>)	69
Ahmet Mörel A Young Dionysos-Satyr Group from Akkale (Rough Cilicia) (<i>Akkale'den (Dağlık Kilikia) Bir Genç Dionysos-Satyr Grubu</i>)	99
Ulus Tepebaş Tarsus Hinterlandı'ndan Büstlü Bir Lahit (<i>A Sarcophagus with Busts from the Hinterland of Tarsus</i>)	115
Zeliha Gider-Büyüközer Knidos Dorik Stoa (Sostratos?): Stilistik Değerlendirme (<i>Knidos Doric Stoa (Sostratos?): Stylistic Evaluation</i>)	131
Aytekin Büyüközer Knidos Kent Surları: Kap Krio Savunma Sistemi ve 56 Numaralı Kule (?) (<i>The Fortification of Knidos: Defence System of Cape Crio and Tower 56 (?)</i>) .	165
Erdoğan Aslan – Uğurcan Orhan – L. Ufuk Erdoğan Aslanlı Burun ve Kap Krio Sualtı Araştırmaları (<i>Underwater Researches of Cape Aslan and Cape Crio</i>)	207

Gökhan Coşkun – Erkan Alkaç Seyitömer Höyük’de Ele Geçen Mühürlü Amphora Kulpları (<i>Stamped Amphora Handles from Seyitömer Höyük</i>)	243
Rahşan Tamsü-Polat – Nurten Kanbur Yeni Araştırmalar Işığında Midas Kale Phryg Seramikleri (<i>Phrygian Potteries of the Midas Fortress in the Light of New Researches</i>)	263
Hatice Körsulu Sinabiç’tan (Dalisandos?) Hellenistik ve Roma Dönemi Seramikleri (<i>Hellenistic and Roman Period Pottery from Sinabiç (Dalisandos?)</i>)	295
Handegül Canlı Philadelphia’dan (Isauria) Nadir Bir Buluntu: Silindirik Asma Kilit (<i>A Rare Find from Philadelphia (Isauria): Cylindrical Padlock</i>).....	339
Jon C. Cubas Diaz Korasion: Eine unsichtbar gewordene kilikische Kleinstadt (<i>Korasion: Görünmez Hale Gelen Bir Kilikia Kasabası</i>)	351
Ertekin Doksanaltı Knidos ‘Liman Caddesi’ Geç Antik Dönem Atölye/Dükkan ve Buluntuları (<i>Late Antiquity Workshop/Shop and Findings from Knidos’ “Harbor Street”</i>)	377
Ülkü Kara A Group of One-Handled “Sardis Type” Amphorae from the Excavations at Küçükçekmece Lake Basin (Bathonea ?) (<i>Küçükçekmece Göl Havzası Arkeolojik Kazıları’ndan (Bathonea ?) “Sardis Tip” Olduğu Düşünülen Bir Grup Tek Kulplu Amphora</i>)	421
Şener Yıldırım Side Müzesi’nden Champlévé Tekniğinde Bezenmiş Erken Bizans Dönemi Levhaları (<i>Early Byzantine Plates Decorated with Champlévé Technique in the Side Museum</i>)	439
Güray Ünver A New Honorary Inscription From Knidos (<i>Knidos’tan Yeni Bir Onurlandırma Yazıtı</i>).....	463
Ahmet Tolga Tek Antik ve Orta Çağ Kaynaklarında, Yazıtlarda ve Sikke Basımları ile Podalia (<i>Podalia in Ancient and Medieval Sources, Inscriptions and its Coinage</i>).....	477

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI 'OLBA'

Amaç

Olba süreli yayını; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu'ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Arkeolojik çalışmalarda sadece belli bir alan veya bölge ile sınırlı kalmaksızın 'Eski Çağ Bilimleri'ni birbirinden ayırmadan ve bir bütün olarak benimseyerek bilim dünyasına değerli çalışmaları sunmayı amaçlamaktadır.

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayı sonunda gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu'ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ile Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a- Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
b- Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
c-Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
d-Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
 - a) Metin içinde her cümlelerin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
 - b) Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.

c) Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).

d) Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).

3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inchriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar ve makaleler için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece "fig." kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).

5. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
6. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
7. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
8. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
9. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
10. Metin, figürler ve figürlerin dizilimi (layout); ayrıca makale içinde kullanılan özel fontlar 'zip'lenerek, We Transfer türünde bir program ile bilgisayar ortamında gönderilmelidir; çıktı olarak gönderilmesine gerek yoktur.
11. Figürlerde çözünürlük en az 300 dpi; format ise tif veya jpeg olmalıdır.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is the end of November each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
 - b. The text should be written in 10 puntos ; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
 - c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continuous numbering.
 - d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choices (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
 - a) One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
 - b) The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
 - c) The indication fig.:
 - *It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);
 - *If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

- d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).
3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books and articles):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an author that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation ‘fig.’ should be used in continuous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviation should not be used).
5. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
6. A list of figures should take part at the end of the article.

7. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
8. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
9. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German.
10. Figures should be at least 300 dpi; tif or jpeg format are required.
11. The article, figures and their layout as well as special fonts should be sent by e-mail (We Transfer).

ASLANLI BURUN VE KAP KRIO SUALTI ARAŞTIRMALARI

Erdoğan ASLAN – Uğurcan ORHAN – L. Ufuk ERDOĞAN *

ABSTRACT

Underwater Researches of Cape Aslan and Cape Crio

Cnidus, southwest of Anatolia is located at the tip of the peninsula called as the Datça Peninsula or Reşadiye, was known as the Cnidus Peninsula in Antiquity. The city, which is located within the borders of the Carian Region has two harbors with commercial and military. Together with its two harbors, the city is an important port of call on the Eastern Mediterranean trade route starting from Egypt. The aim of this study is to research the maritime activities of the region with the underwater researches carried out in and around the city, to determine the underwater cultural property and to contribute to the clarification of the relations with other civilizations in maritime trade. In this context, the ports have played an important role in the historical process of the city until its abandonment. The studies carried out between 2015 and 2017 were a continuation of the activities carried out in 2014. The studies were continued by adding two different regions to the ongoing underwater researches.

As a result of these investigations conducted in the areas called as Aslanlı Burun and Kap Krio, a large number of amphorae were identified. When these amphorae were classified, it was determined that they belonged to ten different types and nine different origins dating to various periods. In this scope, Samos and South Aegean Originated Mushroom Mouth Amphorae dating from the earliest period are of Aegean and Islands origin, while the late samples AE 5-6 and LR 1 are amphorae of Egypt and Cilicia. Apart from these amphoras, the amphorae of Cnidus, Rhodian, Chios, Dressel 20 and Africa II are the other types of amphorae determined in this study.

Keywords: Cnidus, Underwater Researches, Harbour, Amphorae, Trade.

* Doç. Dr. Erdoğan Aslan, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü KONYA. E-posta: erdoganaslan@gmail.com Orcid no: 0000-0002-3437-7207
Uğurcan Orhan (MA), Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, ANTALYA. E-posta: orhanugurcan@gmail.com Orcid no: 0000-0003-4344-6267
Ufuk Erdoğan (MA), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, KONYA. E-posta: ufukerdogan@hotmail.com.tr Orcid no: 0000-0001-8468-1613)

ÖZ

Knidos, Anadolu'nun güneybatısında, Antik Dönem'de Knidos Yarımadası, günümüzde ise Datça ya da Reşadiye Yarımadası olarak adlandırılan yarımadaının en ucunda bulunmaktadır. Karia Bölgesi sınırları içinde yer alan kentin ticari ve askeri olmak üzere toplamda iki limanı bulunmaktadır. İki limanıyla birlikte kent, Mısır'dan başlayan Doğu Akdeniz ticaret rotası üzerinde önemli bir durak noktasıdır. Kent ve çevresinde yapılmış olan sualtı araştırmaları ile bölgenin denizcilik faaliyetlerinin araştırılması, sualtı kültür varlıklarının tespiti ve deniz ticareti noktasında diğer medeniyetlerle ilişkilerinin aydınlatılmasına katkı sağlaması amaçlanmıştır. Bu bağlamda kuruluşundan terkedilişine kadar kentin tarihsel süreci içinde limanları önemli bir rol üstlenmiştir. Bu çerçevede Knidos'ta gerçekleştirilmiş olan araştırmalar 2014 yılında başlatılan çalışmaların devamını niteliğinde olmuştur. Devam eden söz konusu sualtı araştırmalarına, iki farklı bölge daha eklenerek çalışmalar sürdürülmüştür.

Anslı Burun'un Çevresi ve Kap Krio Altı olarak adlandırılan bölgelerde yapılan bu araştırmalar sonucunda çok sayıda amphora tespit edilmiştir. Bu amphoralar sınıflandırıldığında çeşitli dönemlere ait on farklı tipte ve dokuz farklı kökene ait oldukları tespit edilmiştir. Bu kapsamda en erkene tarihlenen Samos ve Güney Ege Kökenli Mantar Ağızlı Amphoralar, Ege ve Adalar kökenliyen, geç örnekler olan AE 5-6 ve LR 1 grubu amphoralar Mısır ve Kilikia kökenlidir. Nitekim bu amphoralar dışında, Knidos, Rhodos, Khios, Dressel 20 ve Afrika II amphoraları bu çalışmada tespit edilen diğer amphora tipleridir.

Anahtar Kelimeler: Knidos, Sualtı Araştırmaları, Liman, Amphora, Ticaret.

Knidos antik kenti, günümüz Muğla ili, Datça ilçesi sınırları içinde, Anadolu'dan 700 m.'lik bir kıstakla ayrılan ve batıya doğru yak. 64 km. uzanan Datça Yarımadası'nın en batı ucunda yer almaktadır. Antik Çağ'da Knidos Yarımadası olarak anılan bu yarımada, kuzeyde Gökova Körfezi ve Bodrum Yarımadası, batıda Kos, güneyde Rhodos ve Syme gibi adaların oluşturduğu "Adalar Denizi" ile çevrilidir¹. Kentin Ticari Limanı, bölgede faaliyet gösteren ticaret gemilerinin uğrak bir noktası olduğu kuşkusuzdur. Nitekim gerek kara kazılarında gerekse sualtı araştırmalarında tespit edilen bulgular bu ticaretin yoğunluğunu ve çeşidini kanıtlar niteliktedir.

Knidos Kazı ve Araştırma Başkanlığı tarafından yürütülen kazı ve araştırmaların bir kolunu da tarafımızdan yapılan sualtı araştırmaları oluşturmuştur². 2014 yılı kazı sezonu içinde gerçekleştirilmiş olan sualtı araştırmalarında, üç ayrı bölge olan Gıyrap Koyu, Knidos Ticari Liman Havzası ve Fener Mendireği'nde ulaşılan sonuçlar

1 Doksanaltı 2006, 10.

2 Söz konusu araştırma, Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü'nün (BAP) 19401128 nolu bilimsel araştırma projesi ile desteklenmiştir, ayrıca 30.09.2013 tarih ve 2013/5387 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 20.06.2014 tarih ve 120642 sayılı izinleri ile başkanlığını Prof. Dr. Ertekin M. Doksanaltı'nın yürüttüğü Knidos Antik Kenti Kazı Başkanlığı'nın denetiminde ve kazı çalışmalarının bir bölümü olarak gerçekleştirilmiştir.

daha önce bilim dünyasıyla paylaşılmıştır³. 2014 yılını takip eden yıllarda ise liman alanlarının ve çevresinin sualtı araştırmalarına devam edilmiştir. Önceki araştırma bölgelerinden farklı olarak, iki yeni araştırma sahası olan Aslanlı Burun ve Kap Krio Altı olarak tarafımızca adlandırılan alanlar çalışma kapsamına alınmıştır (fig. 1). Söz konusu alanlarda yapılan sualtı çalışmaları ise farklı çalışma aşamalarından oluşmaktadır. İlk aşamada tespit çalışması yapılmış olup Rov (Uzaktan Çalıştırılan Sualtı Aracı) ile bu alanlar taranarak buluntu yerleri saptanmıştır. İkinci aşamada, Rov ile saptanan alanlara dalışlar gerçekleştirilmiş, ilk aşamada tespiti yapılan buluntuların ikinci aşamada ölçüleri alınarak fotoğrafları çekilmiş ve belgelemiştir. Çalışmanın son aşamasında ise tüm buluntuların dijital ortamda çizimleri yapılarak buluntu yerleri harita üzerinde işaretlenmiştir.

Yapılan sualtı araştırmalarında günlük kullanım kapları, metal ve taş çapalar ile farklı formlara sahip amphoralar tespit edilmiştir. Makale kapsamına sadece ticari amphoralar dâhil edilmiştir. Nitekim tespit edilen bu amphoralar, form ve köken olarak incelenmiş ve benzerleri vasıtasıyla (MÖ V. yüzyıldan MS. VII. yüzyıla kadar) tarih önerilerinde bulunulmuştur. Ayrıca tespit edilen amphoralar, kendi buluntu yerlerine göre ayrı başlıklar altında, kronolojik olarak sıralanmış ve detaylı tanımları yapılmıştır. Yine buluntu yerleri ve amphoraların tarihi kıstas alınarak erkenden geçe doğru bir dizinle katalog içerisine yerleştirilmişlerdir.

Yukarıda değinildiği üzere, iki yeni bölge olan Aslanlı Burun'un çevresi ve Kap Krio Altı olarak adlandırılan bölgelerde yapılan sualtı araştırmalarında farklı tiplerde amphoralar tespit edilmiştir. Bu amphoralar sınıflandırıldığında çeşitli dönemlere ait on farklı tipte ve dokuz farklı kökene ait oldukları tespit edilmiştir. Bu amphoraların en erkeni, ismini üretildiği yerden alan Samos amphorasıdır ve MÖ V. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmiştir. Samos amphorasını kronolojik olarak Güney Ege Kökenli Mantar Ağızlı Amphora, Knidos, Hellenistik Rhodos, Geç Khios, Dressel 20, Afrika II-D, AE 5-6 ve LR 1 grubu amphoralar takip etmektedir. Çalışmanın en geç örneğini ise Kilikia kökenli, MÖ VI. yüzyıl ortasıyla VII. yüzyıl ortasına tarihlenen LR 1-B amphorası oluşturmaktadır. Ayrıca köken olarak Adalar ve Kilikia Bölgesi dışında, Güney Ege, Güney İspanya, Kuzey Afrika (Tunus) ve Mısır kökenli amphoralar da çalışmada tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmalar ile kentin sualtı buluntuları özelinde deniz ticareti açısından değerlendirilmesi ve deniz aşırı bölgelerdeki merkezlerle olan ilişkisinin, ortaya çıkartılmasına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Aslanlı Burun Çevresi (fig. 1)

Sualtı araştırmaları yapılan bölgelerden biri olan Aslanlı Burun, Knidos kentinin yak. 3 km doğusunda yer alan ve denize doğru uzanan dik kayalıklardan oluşan bir yapıya sahiptir. Bu alan Knidos limanına doğu yönden gelen gemilerin giriş yapabilmesi için aşması gereken son tehlikeli burundur. Özellikle batı rüzgârında bu burunun geçilmesi gerektiği anda gemiler rüzgârı tam karşıdan almakta ve hem akıntının hem

3 2014 yılı Knidos Sualtı Araştırmaları için bk. Aslan 2015a, 101-123; yapılmış olan diğer çalışmalar için bk. Doksanaltı v.d. 2016, 71-72; Doksanaltı v.d. 2017, 475.

de rüzgârın etkisiyle oluşan dalgaları geminin yandan alabora olmaması ya da kayalıklara sürüklenmemesi için gemicilerin ustaca manevralar yapmaları gereken bir bölgedir.

Bu bölgede yapılan araştırmada Aslanlı Burun'un denize uzanan en uç noktasından başlayarak burunun doğu kıyı hattından 20 m. açıkta ve 0 – 35 m. derinlikler arasında, 900 m. uzunluğundaki kıyı hattında detaylı bir tarama gerçekleştirilmiştir.

Bu taramalar sonucu aşağıda detaylı tanımlanan Samos, Güney Ege Kökenli Mantar Ağzılı Amphora, Knidos, Hellenistik Rhodos ve Geç Khios Amphorası olmak üzere toplamda beş farklı tipe ait amphora tespit edilmiştir.

Samos Amphoraları (kat. no. 1 – fig. 2)

Doğu Yunan üretimi ticari ampholar olarak anılan Samos amphoraları ismini üretimi yapılan yerden, Samos Adası'ndan almaktadır⁴. İlk kez Zeest tarafından yapılan araştırmalarda Samos üretimi olduğu kabul edilmiştir⁵. 1971 yılında ise detaylı çalışmalar yapılarak bir tipoloji oluşturmaya çalışılmıştır⁶. Yapılan çalışmaların devamı niteliğinde sürdürülen araştırmalar, bu tip amphoraların Samos Adası üretimli olduğunu kesinleştirilmiştir⁷.

Özellikle Batı Akdeniz'de yoğun olarak karşılaşılan Samos amphoraları⁸, Karadeniz'de bulunan merkezlerde az da olsa ele geçmiştir⁹. MÖ VI. yüzyılın son çeyreğinde, söz konusu amphoranın üretiminde büyük bir artış gözlenmiş ve tüm Grek dünyasına, özellikle Batı Anadolu kıyılarında bulunan merkezlere yoğun olarak ihraç edilmiştir¹⁰. İhraç malzemeleri hakkında ise kesin bir sonuca varılamamış, bazı çalışmalarda şarap, bazılarında ise zeytin ve zeytinyağı taşındığı belirtilmiştir. Fakat MÖ V. yüzyıla ait kent sikkelerinde amphoranın yanında yer alan zeytin dalının tasvir edilmesi, Samos Adası'nın önemli bir zeytin üreticisi olduğuna işaret etmektedir¹¹. Dupont ayrıca MÖ VI. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Samos amphoralarının dönemin koşullarına bağlı olarak sadece zeytinyağının değil ayrıca şarap taşımacılığında da kullanıldığını belirtmektedir¹².

Çalışmamızda tespit edilen Samos amphorasının sadece, ağzı, boynu, kulpları ve gövdenin bir kısmı günümüze kadar korunagelmış olup form olarak; dışa doğru hafif çekilmiş ağız kenarı, çok kısa olmayan silindirik boyna, kısa dikey kulplara, ovoidal gövde, alçak, dışa sivri çıkıntı yapan, oturma düzlemi yuvarlanmış ve sığ oyuklu,

4 Doğer 1988, 130.

5 Zeest 1960, 70.

6 Grace 1971, 52-70.

7 Cook – Dupont 1998, 181-185.

8 Samos amphoralarının tipolojik gelişimi için bk. Dupont 1999, 158, pl. 1.

9 Cook – Dupont 1998, 165.

10 Şenol 2009, 108.

11 Mattingly 1981, pl. I, h.

12 Cook – Dupont 1998, 167.

düğme formlu dip kaideye sahiptir.

Batı Akdeniz’de bulunan merkezlerde yoğun olarak rastlanan Samos amphoraları, Pointe Lequin 1A batığı’nda tespit edilmiş ve ele geçen örnekler MÖ V. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmiştir¹³. Benzer forma sahip Samos amphoralarını Grace, MÖ erken V. yüzyıl ile MÖ V. yüzyıl ortaları olarak değerlendirmiştir¹⁴. Agora kazılarında ele geçen Samos amphoraları için ise MÖ V. yüzyılın ortaları uygun görülmüştür¹⁵. Daha önce Knidos Aslanlı Burun’da yapılan sualtı araştırmalarında MÖ V. yüzyıl ortalarına tarihlenen Samos amphoraları tespit edilmiştir¹⁶. Çalışmamızda tespit edilen Samos amphorası ise benzerlerinden yola çıkılarak, MÖ V. yüzyılın ilk çeyreği olarak önerilmektedir.

Güney Ege Kökenli Mantar Ağızlı Amphora¹⁷ (kat. no. 2 – fig. 3)

Mantar ağızlı formların ilk örnekleri MÖ V. yüzyılda Kos¹⁸ ve Peparethos¹⁹ Adaların’nda üretildiği düşünülmektedir. Bu amphoralar, söz konusu ağız yapısından dolayı Greko İtalik amphoralarına da oldukça benzemekte ve Karadeniz’de Solokha kurganlarda yapılan kazılarda yoğun olarak ele geçtiğinden dolayı “*Solokha*” ismi ile anılmaktadırlar²⁰. Nitekim Karadeniz dışında Ege Denizi’nde yer alan birçok merkezde de üretildiği bilinmekte²¹ olup köken olarak kesin bir sonuca varılamayan bu amphoraların Peparethos (Skopelos Adası)’nda üretilmiş olduğu düşünülmektedir²². Fakat Rhodos’ta²³, Rhodos Peraiası’nda²⁴, Samos’ta²⁵, Kos’ta²⁶, Knidos’ta²⁷,

13 Long v.d. 1992, 43.

14 Grace 1971, 76, fig. 3,1.

15 Grace 1971, 76.

16 1981 yılında yapılan Sualtı Araştırmalarında, Knidos’un bir mil güneyinde Aslanlı Burun olarak adlandırılan bölgede, MÖ V. yüzyıl ortalarına tarihlenen bir batık tespit edilmiş kargosunda iki tip amphora taşındığı ve bunlardan birinin Samos amphorası olabileceği belirtilmiştir. Bk. Canbazoglu 1982, 371-372.

17 Bu formun erken örnekleri Solokha I olarak literatüre kazandırılmıştır. Bk. Zeest 1960, 44-78; ayrıca formlar için bk. age. 151, taf. XV, fig. 32.

18 Kantzia 1994, 323-354; Papuci – Wladyka 1997, 47-54.

19 Garlan – Doulgéri – Intzessiloglou 1990, 361 vd.

20 Zeest 1960, 151, taf. XV, fig. 32, a-e; Şenol – Aşkın 2007, 265; Kızıl – Yaman 2017, 18.

21 Güney Ege Kökenli Mantar Ağızlı Amphoralar için bk. Şenol – Aşkın 2007, 265-267.

22 Garlan – Doulgéri – Intzessiloglou 1990, 386-388, fig. 35; Şenol – Aşkın 2007, 265; Şenol 2009, 213.

23 Grace 1971, 52-95.

24 Doğer – Şenol 1996 59-73; Şenol 2015, 193-201.

25 Grace 1971, 52-95.

26 Kantzia 1994, 323-354; Papuci – Wladyka 1997, 47-54.

27 Tuna v.d. 1987, 47-52; Tuna 1990, 348-371; Şenol – Aşkın 1997, 241-297.

Klazomenai’de²⁸, Naxos’ta ve Paros Adası’nda²⁹ bu formun üretilmesi³⁰, ortak bir üretim ağının parçası olduğunu ortaya çıkarmaktadır³¹. Hatta Hellenistik Dönem’de Nikandros örneklerinde de mantar ağız oluşumu söz konusudur³². Solokha amphoralarında taşınan ürüne bakıldığında, henüz kesin kanıtlar elde edilememiş olsa da şarap olduğu düşünülmektedir³³.

Çalışmamızda tespit edilen Güney Ege Kökenli Mantar Ağızlı Amphora (Solokha Tip I) form olarak; dışa çekilmiş, üçgen kesite sahip ağız kenarına, kısa bir boyna, ağzın hemen altından başlayan kısa, oval kesitli kulplara, geniş bir gövdeye ve altı oyulmuş düğme formu kaideye sahiptir³⁴. Solokha amphoralarının birbine benzemeyen iki ayrı tipi (Tip I ve Tip II) bulunmaktadır, Tip 1 mantar ağızlı, tip 2 ise Khios amphoralarını andıran formdadır, her ikisinin de Peparetos Adası’nda üretilmiş alt grupları bulunmaktadır ve Tip I, tip II’ye göre daha yaygın kullanılmıştır³⁵.

MÖ V. yüzyıl ile MÖ III. yüzyıl arasında oldukça yaygın olan bu amphoralar, MÖ IV. yüzyılın ortalarına tarihlenen çok sayıda örneği saptanmıştır³⁶. Panskoe I Nekropolisi’nde gerçekleştirilen kazılarda ortaya çıkartılan benzer örnekleri, MÖ IV. yüzyılın II. ve III. çeyreklerine tarihlendirilmiştir³⁷. Çeşme Müzesi’nde bulunan benzer bir Solokha tip I amphorası, MÖ IV. yüzyılın ilk çeyreğine³⁸, Arslan Eyce Taşucu Amphora Müzesi’ndeki benzeri, MÖ IV. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir³⁹. Myndos kazılarında ise iki adet Solokha amphorası ele geçmiş ve MÖ IV. yüzyılın son çeyreğine⁴⁰, Nagidos’ta yapılan çalışmalarda ele geçen mantar formu ağız kenarı MÖ IV. yüzyılın ikinci çeyreği ile ortaları arasına⁴¹, Klazomenai FGT sektöründen ele geçen en erken örnekle benzeri MÖ V. yüzyıl sonu – IV. yüzyıl başlarına, diğer örnekler ise MÖ IV. yüzyıl ortalarına tarihlendirilmiştir⁴². Çalışmamızda tespit edilen

28 Doğer 1986, 461-471.

29 Paros ve Naxos için bk. Picon – Empereur 1986, 495-511.

30 Ayrıntılar için ayrıca bk. Lawall 1995, 218-234.

31 Monakhov – Rogov 1990, 140; Okan 2013, 132.

32 Nikandros örnekleri için bk. Grace 1970, 277-382; Lawall 2004, 171-188.

33 Hind, Demosthenes’in, “Lakritos’a Karşı (35. 35)” adlı eserinden, Kos şarabının Thasos, Mende ve Peparethos şarabı yanında Karadeniz’e ithal edilen şaraplardan olduğunu belirtmektedir. Bk. Hind 2004, 196.

34 Mantar ağızlı örnekler için bk. Lavall 2002, 233, fig. 12.

35 Monakhov – Rogov 1990, 141, tab. 6, nrs 38-41; Garlan–Doulgéri-Intzessiloglou 1990, 361-389.

36 Lawall 1995, 219-230.

37 Panskoe I Nekropolisi, K.34, K.35, K.38 ve K.43 no’lu Tümülüslerde gerçekleştirilen kazılarda ortaya çıkartılan benzer örnekleri, birlikte buldukları diğer seramik formları yardımıyla MÖ IV. yüzyılın II. ve III. çeyreklerine tarihlendirilmiştir. Bk. Monakhov – Rogov 1990, 141.

38 Okan 2013, 136, fig. 8, env. no. 13.

39 Şenol 2009, 213-214, env. no. T134-T163.

40 Gülsefa 2015, 32-33, kat. no. 68.

41 Şenol – Aşkın 2007, 266, kat. no. 51; diğer bir benzeri için bk. age. 267, kat. no. 56.

42 Özbay 2019, 83-92, kat. no. 17 – 21.

Güney Ege Kökenli Mantar Ağızlı Amphora (Solokha Tip I) için, Çeşme Müzesi'nde bulunan ve Nagidos'ta ele geçen yakın benzerlerinden dolayı, MÖ IV. yüzyılın ilk çeyreği ile MÖ IV. yüzyılın ortaları önerilmektedir⁴³.

Knidos Amphorası (kat. no. 3 – fig. 4)

Arkaik Dönem'den itibaren üretildiği belirtilen Knidos amphoraları⁴⁴, Knidos ve Datça Yarımadası'nın diğer bölümlerinde⁴⁵ yapılan kazı ve yüzey araştırmaları sayesinde çok sayıda üretim atölyelerine rastlanılmıştır⁴⁶. İsmi üretildiği yerden alan söz konusu amphoralarda yoğun olarak şarap taşınmaktaydı⁴⁷. Ayrıca MÖ VI. yüzyıldan beri amphora üretimini sürdüren Knidos, bu yerel üretim amphoralarının üzerinde mühür kullanma geleneğine MÖ IV. yüzyılın sonu MÖ III. başları gibi bir tarihte başlamıştır⁴⁸. Knidos, Antik Çağ'da özellikle Hellenistik ve Erken Roma Dönemleri'nde Rhodos ile birlikte en önemli şarap ve amphora üreticisi olarak⁴⁹ Akdeniz, Ege ve Batı Karadeniz'de bulunan birçok merkeze, bu amphoraları yoğun olarak ihraç etmiştir⁵⁰.

Çalışmamızda yer alan Knidos amphorasının ağız, boynu ve kulpları günümüze kadar korunmuş olup kulpların omuzla birleştiği kısımdan itibaren gövde ve dip kısmı ise korunamamıştır. Amphoranın formuna bakıldığında; ucu yuvarlatılarak dışa çekilmiş ağız kenarına, silindirik bir boyna, ağızın hemen altından başlayarak omuzda birleşen oval kesitli kulplara, ovoid bir gövdeye ve altı oyuk tutamak formunda kaide sahiptir. Bu tip Knidos amphorasının benzerleri; Taşucu Müzesi'nde (AETAM) MÖ III. yüzyıl başına⁵¹, Nagidos'ta MÖ 280/270 yıllarına⁵², Serçe Limanı Batığı'nda ele geçen benzeri MÖ III. yüzyılın ilk çeyreğine⁵³, Grace tarafından benzeri MÖ III. yüzyılın ilk yarısına⁵⁴, Knidos sualtı araştırmalarında, Fener Mendireği Bölgesi'nde tespit edilen Knidos Amphora Batığı'nda ise MÖ III. yüzyılın ilk çeyreğinin sonlarına

43 Ayrıca bk. Kızıl – Yaman 2017, 18-26, pl. 2: 2.

44 Cankardeş Şenol 2006, 70.

45 Knidos amphoralarının üretim merkezleri ve atölyeleri için ayrıca bk. Sakarya 2016, 56-59.

46 Hisarönü, Turgut ve Callipolis'de birçok seramik üretim atölyelerine ve depozit malzemeye rastlanılmıştır. Bk. Empereur – Picon 1986, 116-118; Tuna 1988, 141-158; Empereur 1988, 159-164; Tuna – Empereur 1990, 155-179.

47 Whitbread 1995, 68; Bezeczky v.d. 2013, 54.

48 Knidos amphoralarının tipolojik değişimleri, üzerlerinde yer alan mühürleri ve periaodaları için ayrıca bk. Cankardeş-Şenol 2006, 69-77; Ele geçen mühürleri için ayrıca bk. Cankardeş-Şenol 2015a, 169-188.

49 Knidos amphoralarının tarihsel süreci için bk. Doğer 1991, 91-95, r. 89-91.

50 Knidos'un yoğun olarak ihraç yaptığı Atina ve Delos dışında, Histria, Tomis ve Callatis (Batı Karadeniz) ile de yoğun olarak ihraç edildiği görülmektedir. Bk. Şenol 2003, 34-38.

51 Şenol 2009, 207, env. no. T107.

52 Şenol – Aşkın 2007, 258, kat. no. 34.

53 Pulak – Townsend 1987, 51-54, fig. 26-27; Koehler – Wallace 1987, 51, fig. 26.

54 Grace 1979, 26, fig. 64.

tarihlendirilmiştir⁵⁵. Çalışmamızda tespit edilen Knidos amphorası için MÖ III. yüzyılın ilk çeyreği önerilmektedir.

Hellenistik Rhodos Amphorası (kat. no. 4 – fig. 5)

İsmi üretildiği yerden alan Rhodos amphoraları, sadece ada üzerinde üretilmemiş ayrıca Peraiaı'sında kalan bölgeler olan Bozburun Yarımadası ve Hisarönü/Çubucak mevkiilerinde yapılan çalışmalarda Rhodos amphora atölyelerine rastlanılmıştır⁵⁶. Geniş bir yayılım alanına sahip olan Rhodos amphoraları, yoğun olarak şarap ihracatında kullanılmıştır⁵⁷. Fakat Rhodos amphoralarında sadece şarap taşınmamış ayrıca zeytinyağı, bal, badem, kuru incir, keçiboynuzu, arpa ve lahana gibi ürünler de taşınmıştır⁵⁸. İskenderiye açıklarında Qait Bay I ve II batıklarında bulunan Rhodos amphoralarında ise fıstık çamı kozalağı, şeftali ve zeytin taşındığı tespit edilmiştir⁵⁹. Üretildiği dönemler boyunca çok geniş bölgelere ulaştığı görülen bu tip amphoralar Akdeniz'de bulunan tüm merkezlerle ihraç edilmiştir⁶⁰. Akdeniz dışında ise Ege Bölgesi'ndeki, Fransa'daki ve İspanya'daki merkezlerde de yoğun olarak rastlanılmıştır⁶¹.

Çalışmamızda tespit edilen Rhodos amphorasının sadece ağız, boyun kulpları ve omuz kısmı günümüze kadar korunagelmış olup gövde ile dip kısmı ise korunamamıştır. Hellenistik Rhodos amphoraları form olarak; dışa çekilerek yuvarlatılmış ağız kenarına, kalın ve uzun bir boyna, ağzın hemen altından başlayarak omuzda birleşen oval kesitli, keskin ve dik açılı kulplara, ovaldal gövdeye ve içi dolu sivriltilmiş bir kaideye sahiptir. Bu tip amphoraların genellikle kulplarında mühürler bulunmaktadır fakat çalışmamızda yer alan amphoranın üzerinin kekomoz ile kaplı olmasından dolayı mühür olup olmadığı tespit edilememiştir⁶². Hellenistik Dönem'e tarihlenen bu tip Rhodos amphoralarının, kulplarında bulunan mühürler sayesinde MÖ III. yüzyıl

55 Knidos sualtı araştırmaları kapsamında Fener Mendireği Bölgesi'nde, Knidos Amphora batığına rastlanılmış olup bu alanda üç farklı Knidos amphora formu ile karşılaşmıştır. Bk. Aslan 2015a, 118, fig. 2.22, 28b.

56 Bean – Cook 1957, 66; ayrıca tespit edilen diğer atölyeler için bk. Grace 1963, 319-334; Grace 1979; Doğer – Şenol 1996, 59-73; Şenol v.d. 2004, 353-360; Şenol 2009, 122-126; Şenol 2019, 93 vd.

57 Doğer – Şenol 1996, 59.

58 Cankardeş-Şenol 1995, 5-9; Cankardeş-Şenol 2006, 105.

59 Cankardeş-Şenol 2006, 105.

60 İhraç edilen merkezler için ayrıca bk. Bresson 1986, 81-86.

61 Grace 1949, 183.

62 Rhodos amphoraları üzerinde yer alan mühürler için bk. Grace 1949, 175-191, pl. 20, fig. 4-5; Grace 1953, 118-126; 1963, 319-334; Empereur – Hesnard 1987, 61, pl. 3, fig. 10-15; Cankardeş-Şenol 1995; Doğer – Şenol 1996, 59-73; Cankardeş-Şenol – Şenol 1998, 51-58; Cankardeş-Şenol – Alkaç 2007, 297-327; Dündar 2012b, 42-45; Kızırlaranoğlu – Alkaç 2014, 55-68; Cankardeş-Şenol 2015b.

sonu ile MÖ II. yüzyıl başlarına tarihlendirilmişlerdir⁶³. Bodrum⁶⁴ ve Marmaris⁶⁵ müzelerindeki benzerleri, MÖ III. yüzyıl sonu II. yüzyıl başına, Taşucu Müzesi'nde (AETAM) MÖ II. yüzyıl ortalarına⁶⁶, Kıbrıs Müzesi'nde MÖ II. yüzyıl başlarına⁶⁷ tarihlendirilmiştir. Kekova Adası sualtı araştırmalarında tespit edilen benzeri MÖ III. yüzyıl sonu II. yüzyıl başlarına⁶⁸, Elaiussa'da ele geçen bir örnek, mühür yardımıyla MÖ 174-146 yıllarına⁶⁹, Nagidos'ta yapılan kazılarda ele geçen örnekler MÖ III. yüzyıl sonu II. yüzyıl başlarına tarihlendirilmiştir⁷⁰. Çalışmamızda tespit edilen Rhodos amphorası için ise MÖ III. yüzyıl sonları - MÖ II. yüzyıl ortaları arasında kalan tarihler önerilmektedir.

Geç Khios Amphorası (kat. no. 5 – fig. 6)

Khios, Antik Dönem'de ürettiği ünlü şarabı ile bilinmektedir⁷¹. Ayrıca adada, MÖ VII. yüzyıl sonundan MS II. – III. yüzyıllara kadar amphora üretildiği de kanıtlanmıştır⁷². Nitekim Khios Adası'nın kuzeybatısında bulunan Limnia'da ve Khios kentinin kuzeyinde yer alan Kofina'da amphora üretim faaliyetlerini gösteren çok sayıda depozit tespit edilmiştir⁷³. Khios ile özdeşleşmiş ve karakteristik formu ile antik dünyanın her yanına dağılan bu amphoralar, kent sikkelerinde de tasvir edilmiştir⁷⁴. Nitekim bu amphoraların Khios ile ilişkilendirilmesinin bir en önemli nedeni, MÖ V. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenen bir sikke üzerinde, Spheks önünde yer alan karakteristik Khios amphorasıdır⁷⁵.

Şişkin boyunları ile dikkati çeken amphoraları ilk kez Grakov ve Grace tarafından, Khios Adası ile ilişkilendirilmiştir⁷⁶. Khios amphoralarını, Grakov ve Grace'den sonra, 1950 yıllarında Anderson izlemiştir⁷⁷. Thera'da yapılan kazılarda, bebek mezarı olarak kullanılmış Khios amphorasının İonia olduğu ileri sürülmüş, fakat Kofina Ridges kazısında elde edilen buluntular, Khios amphoralarının en erken örneklerini oluşturmuş ayrıca MÖ VII. yüzyıla ait kontekstlerinde bulunan bu amphoraların Khios

63 Grace, bu tip amphoraları MÖ II. yüzyılın başlarına tarihlendirmiştir. Bk. Grace 1949, 186, pl. 19, fig. 5.

64 Alpözen v.d. 1995, 92.

65 Şenol 2003, 20, no. 11.

66 Şenol 2009, 203, no. 27.

67 Grace 1949, 186, pl. 19, fig. 5.

68 Aslan v.d. 2018, 255, kat. no. 2, fig. 3a, 3b.

69 Kızıllarslanoğlu – Alkaç 2014, 57, res. 3.

70 Şenol – Aşkın 2007, 257, no. 32.

71 Doğer 1991, 82; Alkaç 2011, 131-141.

72 Doğer 1991, 82; Cankardeş-Şenol 2006, 94.

73 Dupont 1982, 194; Whitbread 1995, 42.

74 Grace 1979, 23.

75 Grace 1979, 23, fig. 48-49; Cankardeş-Şenol 2006, 95, fig. 124-125.

76 Grace 1934, 296-297.

77 Anderson 1954, 168-169.

kökenli olduğu ileri sürülmüştür⁷⁸. Nitekim yukarda söz edilen, MÖ V. yüzyıla tarihlenen kent sikkesinde yer alan amphoranın teşhisi ile de üretim merkezlerinin Khios olduğu kesinleşmiştir⁷⁹. Nitekim antik yazarlar, döneminin en kaliteli ve en ünlü şarabının Khios Adası'nda üretildiğini söylemektedir⁸⁰. Son yıllarda yapılan çalışmalarda⁸¹, Khios şarabının yanı sıra diğer ürünler de taşındığı ortaya çıkartılmıştır. Nitekim Khios Adası ve çevresinde yapılan sualtı çalışmalarında, MÖ IV. yüzyıla ait bir batıkta ele geçen amphoraların bazılarının içlerinde reçine tespit edilmiştir⁸². Nitekim analiz sonuçlarına göre ada üretimi amphoralar içerisinde zeytin ya da kekik otunun taşındığı da belirlenmiştir⁸³. MÖ I. yüzyıla gelindiğinde ise İtalya Yarımadası'na incir ihracatı için kullanıldığı belirtilmektedir⁸⁴.

MÖ VII. yüzyıldan sonra Karadeniz'de, özellikle Batı Karadeniz'de bu tip amphoraların kullanımı yaygınlaşmıştır. Söz konusu amphoralar, MÖ VI. yüzyılın ortalarından itibaren Ege Denizi'nde bulunan merkezlerde de yoğun olarak ele geçmiştir⁸⁵. Üretildiği dönemler boyunca Fas'tan Karadeniz kıyılarına kadar çok geniş bir bölgeye ihracatı söz konusu olmuştur⁸⁶.

Çalışmamızda bir adet olarak tespit edilen Geç Khios amphorasının, ağzı, boynu, kulpları ve gövdenin bir kısmı günümüze kadar korunagelmüş olup form olarak; yuvarlatılmış ağız kenarına, uzun ve dar bir boyuna, boynun neredeyse ortalarından başlayarak omuz üzerine oturan, yuvarlak kesitli baston formlu kulplara, dibe doğru sivrilen, üçgenimsi bir gövdeye ve sivri bir kaideye sahiptir.

Aslanlı Burun açıklarında 1981 yılında yapılan sualtı araştırmalarında, 30-33 metre derinliklerde MÖ V. yüzyıl ortalarına tarihlenen bir batığa rastlanılmış olup kargosunda ise Khios amphoraları taşıdığı tespit edilmiştir⁸⁷. Fakat bu alanlarda tespit edilen Khios amphoraları MÖ V. yüzyıla tarihlendirilmişler, çalışmamızda ise Khios amphorasının daha geç bir versiyonu tespit edilmiştir.

Tespit edilen geç Khios amphorasının benzerleri; İskenderiye Greko Romen Müzesi'nde MÖ II. yüzyıl başlarına, Quait Bey I Batığı'nda MÖ II. yüzyılın üçüncü çeyreğine, Eski Majestik Sineması kazı alanında MÖ II. yüzyılın üçüncü çeyreğine, Fouad kazı alanında MÖ II. yüzyılın ikinci yarısına, Eski İngiliz Konsolosluğu

78 Anderson 1954, 140-143.

79 Anderson 1954, 139.

80 Strabon, Geographika XIV 1, 35; Plinius, Naturalis Historia XIV 9, 73; Plinius, Naturalis Historia XIV 8, 66; Plinius, Naturalis Historia XIV 16, 97.

81 Khios amphoraları üzerine yapılan çalışmalar için ayrıca bk. Alkaç 2012a, 1 vd.; Alkaç 2016, 90-97.

82 Sezgin 2012, 88.

83 Foley v.d. 2009, 294.

84 Şenol 2003, 54, dp. 133.

85 Şenol 2007,103-105; Şenol 2009, 112, dn. 397.

86 Dağılım organizasyonu için ayrıca bk. Doğer 1991, 82-83; Şenol 2007, 103-105.

87 Canbazoğlu 1982, 371-376, res. 1; Aynı gölgede 2005 yılında yapılan araştırmalarda ise benzer formlu Khios amphoraları olduğu ve bu amphoraların içinde zeytin çekirdeklerinin varlığı tespit edilmiştir. Bk. Foley v.d. 2009, 294.

Bahçesi kazı alanında MÖ II. yüzyılın son çeyreğine⁸⁸, Atina Agorasında yapılan kazılarda MÖ I. yüzyıla⁸⁹, yine Agora kazılarında çıkan bir başka örneği Grace MÖ I. yüzyıla tarihlendirmiştir⁹⁰. Çalışmamızda tespit edilen geç Khios amphorası için ise MÖ II. yüzyılın son çeyreği - MÖ I. yüzyıl arasında kalan tarihler önerilmektedir⁹¹.

Kap Krio Altı (fig. 1)

Sualtı araştırmaları yapılan yerlerden bir diğeri de Kap Krio Yarımadası'nın güneydoğusunda, kentnin iki limanından biri olan ticari limanın girişinin yak. 300 m güneyinde kalan bölgedir. Bu bölge güneyden limana giriş yapacak veya limandan güney ya da doğu yönünde seyretmek için çıkış yapacak gemiler için doğu rüzgârlarının tehlike yaratacağı bir yerdir. Nitekim söz konusu bölgede yapılan sualtı araştırmalarında bu durumu kanıtlar nitelikte batık gemi kargolarına ait çok sayıda buluntu tespit edilmiştir. Bölgede yapılan çalışmalarda kıyı hattından azami 50 m. açığa ve 0 – 35 m. derinlikler arasında, 100 m. uzunluğundaki kıyı hattında detaylı bir tarama gerçekleştirilmiştir. Bu taramalar sonucu 25 ile 33 m. arasında değişen derinliklerde kayalara ve birbirlerine kaynamış durumda çoğunlukla kırık olmak üzere tüne yakın amphora parçalarıyla karşılaşmıştır. Bu bölgede ki taramalar sonucu Dressel 20, Afrika II-D, AE 5-6 ve LR 1 amphoraları olmak üzere toplamda dört farklı tipe ait amphora formu tespit edilmiştir.

Dressel 20 Amphorası⁹² (kat. no. 6 – fig. 7)

Güney İspanya'nın Baetica Bölgesi'nde Guadalquivir Nehri kıyılarında üretildikleri bilinmektedir⁹³. Bu bölgede ele geçen mühürlü Dressel 20 amphorasının yine aynı bölge sınırları içerisinde yer alan La Catria'da bulunan atölyelerde üretildiği tespit edilmiştir⁹⁴. Geniş gövdeleri ve yüksek kapasiteleri sayesinde de Hispania Tarraconensis'ten tüm Baetica kıyısı boyunca Almanya'ya kadar üretimin izleri görülmüştür⁹⁵.

Dressel 20 amphoralarının üretildiği bölgelerde MÖ I. yüzyıldan MS III. yüzyılda, şarap, zeytinyağı ve deniz ürünlerinin üretimi ve farklı bölgelere yapılan ticareti MS V. yüzyıla kadar sürdürüldüğü bilinmektedir⁹⁶. İspanya'nın zeytinyağı üretimine ve

88 Şenol 2007, 116-117, no. 18-25, fig. 24-31; Şenol 2018.

89 Robinson 1959, pl. 3, f 92.

90 Grace 1979, fig. 47.

91 Ayrıca bk. Sciallano – Sibella 1991, 95, Chios amphorası.

92 Bilinen diğer isimleri; Beltran V, Callender 2, Ostia I, Peacock and Williams Class 25, Haltern 71, Globular amphora.

93 Peacock – Williams 1986, 136; Funari 1996, 10.

94 Millet 2008, 318-334; bir diğer üretim atölyesi ise Malpica/Tierras del Judío'dur. Bk. Millet 2008, 402 f.

95 Beltran 1990, 224-225; Bezeczky v.d. 2013, 141.

96 Reynolds 1995, 67.

ihracatına ise MS VII. yüzyıla kadar devam ettiği bilinmektedir⁹⁷. Nitekim Plinius'da Baetica yağından övgüyle bahsetmekte ve bu tip amphoralarda yoğun olarak zeytin-yağı taşındığı düşünülmektedir⁹⁸.

Dressel 20 amphoraları, İmparatorluk toprakları içinde neredeyse her bölgeye ihraç edilmiş fakat yoğun olarak batıda bulunan alanlara dağılımı söz konusudur⁹⁹. Dressel 20 amphoralarına, Batı Akdeniz'de neredeyse tüm merkezlerde rastlanmasına rağmen, Doğu Akdeniz'de az sayıda karşımıza çıkmaktadır¹⁰⁰. Nitekim sınırlı sayıda ele geçen bazı mühürlü Dressel 20 amphoraları, İskenderiye, Rodos, Atina, Korint, Kızıldeniz ve Hindistan'a kadar dağıldığı görülmektedir¹⁰¹.

İşlevsellik bakımından oldukça kullanışlı olan Dressel 20 amphoraları, MS I. yüzyılın ikinci çeyreğinde piyasaya sürülmesine rağmen, ilk üretim tarihi net olarak bilinmemektedir¹⁰². Özellikle Claudiuslar ve Flaviuslar Dönemleri'nde yaygın olarak kullanıldığı bilinen bu tip amphoralar, MS III. yüzyılın sonlarına doğru kullanımı azalmıştır¹⁰³. Monte Testaccio'da ise tamamen ortadan kalkmış, bu ani değişikliğin nedeni kesin olarak bilinmemekte, MS III. yüzyılda Dressel 20 amphorası Dressel 23 amphorasına dönüşmüştür¹⁰⁴.

Dressel 20 amphorası, Hughes tarafından beş alt gruba ayrılmıştır. Birinci alt grup MS I. yüzyıl'ın ilk çeyreği ve MS I. yüzyılın ortası, ikinci alt grup Vespasianus ve Nero Dönemlerine yani MS I. yüzyılın ortası ve MS I. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilmiştir¹⁰⁵. Üçüncü alt grup Trajanus ve Hadrianus'un hükümdarlık süreleri içerisinde MS I. yüzyılın son çeyreği ve MS II. yüzyılın ikinci çeyreği ve dördüncü alt grup ise Antoninler Dönemine, MS II. yüzyılın ikinci çeyreği ve MS II. yüzyılın sonuna tarihlendirilmektedir¹⁰⁶. Beşinci ve son alt grup MS III. yüzyıla tarihlendirilmiş olup Dressel 20 amphorası MS I. yüzyıldan MS III. yüzyıla kadar formlardaki değişikliğe rağmen üretilmeye devam etmiştir¹⁰⁷.

Çalışmamızda tespit edilen ve sadece dip kısmı kırılmış şekilde günümüze kadar koruna gelmiş Dressel 20 amphorası form olarak; dışa ve ardından içe doğru çekilmiş ağız kenarına, kısa, dar bir boyna, ağzın altından başlayarak omuzlar üzerine oturan oval kesitli kulplara, küresel geniş bir gövdeye ve hafif çıkıntı yaparak sivrileşen dibe sahiptir.

97 Keay 1984, 403.

98 Plinius, *Naturalis Historia* XV 8.

99 Peacock – Williams 1986, 136.

100 Peacock – Williams 1986, 136; Bezczyk v.d. 2013, 141.

101 Tomber 2005, 229.

102 Hughes 2009, 17-18.

103 Ayrıntı bilgi için bk. Bezczyk v.d. 2013, 140.

104 Hughes 2009, 18.

105 Millet 2008, 64.

106 Millet 2008, 64.

107 Hughes 2009, 21.

Augst ve Vindonissa (İsviçre) ve Nimega (Hollanda)'da yapılan kazılarda, benzer formlu Dressel 20 amphoraları MS I. yüzyılın ikinci yarısına¹⁰⁸, Lyon'da gerçekleştirilen kazılarda ise MS I. yüzyılın ortasına tarihlendirilmektedir¹⁰⁹. Çalışmamızda yer alan Dressel 20 amphorası için ise, MS II. yüzyıl ortalarına tarihlenmiş Gerona ve Ostia'da ele geçen benzerlerinden dolayı¹¹⁰ MS I. yüzyıl ortaları - MS II. yüzyılın ortası önerilmektedir¹¹¹.

Afrika II-D Amphorası¹¹² (kat. no. 7 – fig. 8)

İsmini üretildiği yer olan Afrika'dan alan bu tipe ait amphoralar, Tunus'ta Byzacena, Sehel bölgesinde Hadrumentum (Sousse), Sellalectum (Salakta), Leptis Minor (Lempta), Thaenae (Thyna) veya Qued El-Aka rit'de üretildiği belirtilmektedir¹¹³. Afrika II amphoraları, ilk defa Panella tarafından dört alt gruba ayrılmıştır¹¹⁴. Bu tipe ait amphoralar, özellikle Batı Akdeniz'e yoğun olarak ihraç edilmiş, Doğu Akdeniz'de bulunan merkezlere de yayılım göstermiştir¹¹⁵. Batı Akdeniz'den başlayarak Doğu Akdeniz'e kadar oldukça geniş bir dağılım gösteren Afrika II-D amphoralarında, balık sosu, şarap ve zeytinyağı taşındığı belirtilmektedir¹¹⁶.

Çalışmamızda yer alan Afrika II-D amphorasının ağız kısmının bir bölümü, boynu ve kulpları günümüze kadar korunagelmış olup gövde ve dip kısmı korunamamıştır. Üzeri kekomoz ile kaplı olan Afrika II-D amphorası form olarak; dışa çekilmiş ağız kenarına, ağızın altından başlayarak omuzlara oturan oval kesitli, kavisli kulplara, kısa, gövdeye doğru genişleyen boyna, uzun geniş silindirik gövdeye ve sivri uzun bir dibe sahiptir.

Efes'te iki farklı alanda yapılan kazılarda benzer Afrika II-D amphorasının Agora buluntusu MS IV. yüzyılın sonları ile MS V. yüzyılın başlarına, Teras Evi 2'nin Afrika II-D buluntusu ise MS III. yüzyıl başları ile MS IV. yüzyıl başlarına

108 Ostia II 1970, 138.

109 Dangreaux – Desbat 1988, 135.

110 Peacock – Williams 1986, 139, fig. 67.

111 Tolegassos'da bulunan bir benzeri için bk. Casas – Soler 1996, 87, fig.17.8; Sidi Khrebish'de yapılan kazılarda ele geçen başka bir benzeri için bk. Riley 1979, 162, fig. 77, D149.

112 Afrika II amphoraları literatürde; Ostia III, Keay IV-VIII, Beltran 56, Bonifay 26, Peacock – Williams Class 34 olarak da bilinmektedir; Panella 1973, 580-623; Peacock – Williams 1986, 155; Bezeczký v.d. 2013, 154.

113 Zevi – Tchernia 1969, 186; Keay 1984, 123-126; Peacock – Williams 1986, 155-157; Bonifay 2004, 117.

114 Afrika II A, B, C ve D olarak incelenen bu formlardan, Afrika II-A silindirik boyun ve oval kulplara sahip, Afrika II-B ve II-C konik boyunlu, dar gövdeli ve A formuna göre kulpları daha köşeli bir hal almış, Afrika II-D ise, ağız kenarındaki dikey kenar ile diğerlerinden ayrılmaktadır. Bk. Panella 1973, 580-618, fig. 29-30.

115 Panella 1973, 589; Keay 1984, 126. 638 f; Bonifay 2004, 115-117.

116 Peacock – Williams 1986, 156; Sibella 2002, 13; Bonifay 2004, 117.

tariflendirilmiştir¹¹⁷. Alanya Müzesi'nde bulunan diğer bir benzeri MS III. – IV. yüzyıla¹¹⁸, Kekova Adası sualtı araştırmalarında tespit edilen benzeri MS III. yüzyıl sonu IV. yüzyıl başlarına tarihlendirilmiştir¹¹⁹. Çalışmamızda yer alan Afrika II-D amphorası için ise MS III. – IV. yüzyıl arasında kalan tarihler önerilmektedir¹²⁰.

AE 5-6 Amphorası¹²¹ (kat. no. 8 – fig. 9)

AE 5-6 amphoraları, Doğu Akdeniz kökenli en iyi bilinen ve en yaygın tip olarak karşımıza çıkmaktadır¹²². İskenderiye'nin güneyinde, özellikle Mareotis Gölü kıyısındaki atölyelerde, bu tipe ait amphoralar üretilmiş olup, Mareotis Gölü kıyısında bulunan atölyeler dışında Abou Mena'da da yoğun olarak üretildiği ortaya konmuştur¹²³. Yapılan çalışmalarda, AE 5-6 amphoraları üzerine gerçekleştirilen analizlerde, iki farklı tipte kile sahip olduğu, birinci grup oldukça kalkerli, iyi pişirilmiş, Mareotis Gölü kiliyle üretildiği ve Abou Mena üretimi olanların da benzer kil yapısı ile üretildiği anlaşılmıştır¹²⁴. Orta Mısır sınırları içerisinde üretilen ikinci grup ise koyu kırmızı renkli, alüvyonlu kilden üretildiği ortaya çıkarılmıştır¹²⁵. Mısır'da, Kellia sınırları içerisinde yoğun olarak rastlanan Abou Mena üretimli AE 5-6 amphoralarının, kazıyı gerçekleştiren araştırmacının ismiyle, Egloff 186 olarak anılmıştır. Ayrıca Kudüs, Ramat Rahel, Kathisma, Samaria'nın kıyı kesimleri ve Kaisareia'ya bağlı Şaron Ovası bu tipin üretim merkezi olduğu düşünülmektedir¹²⁶. Yine bu merkezler çevresinde yer alan Kellia'da yapılan kazılarda bu amphoraların üretildikleri ortaya çıkartılmıştır¹²⁷. Nitekim birçok bölgede farklı dönemlerde üretimi söz konusu olan AE 5-6 amphoralarının, kent başlıca ihraç ürünü olan şarabın taşınmasında kullanıldığı düşünülmektedir¹²⁸.

Çalışmamızda, tespit edilen AE 5-6 amphorasının, sadece ağzı, kulbu ve gövdenin

117 Bezczy v.d. 2013, 154, type 48.

118 Sibella 2002, 13 fig.17, env. no. 171.1.95.

119 Orhan 2018, 53-54, kat. no. 31, fig. 39.

120 Bu tipin benzerleri için ayrıca bk. Zevi – Tchernia 1969, 175-210 fig. 17.b, fig. 18.a-b, fig. 21.a; Keay 1984, 121-126, fig. 56; Sciallano – Sibella 1991, 81, Amphore Africaine II, Epave Planier 7; Williams – Carreras 1995, 243-248, fig. 2.7-10; Bonifay 2004, 115-118, fig. 62.a; Ayrıca Peacock – Williams Afrika II-D amphorasını MS III. yüzyılın sonundan itibaren ki bir tarih olarak önermiştir. Bk. Peacock – Williams 1986, 156-157, fig. 81. D.

121 Bilinen diğer isimleri; Kartaca LR 5-6, Kuzmanov VI, Peacock-Williams 46, Benghazi LR 4, Riley LR 4, Egloff 187.

122 Pieri 2005, 116-122.

123 Empereur – Picon 1998, 75-91; Şenol 2009, 273.

124 Ballet 1993, 16.

125 Şenol 2009, 273-274, env. no. T007.

126 Karıcı-Ağlar 2015, 328.

127 Ballet 1995, 59, fig. 16.

128 Ain El-Jedi'de MS VI. yüzyıla ve El-Kursi'de MS VII. ve VIII. yüzyıla tarihlenen şarap preslerinin tespit edilmesi, kentin ihracatında şarabın rolünü ortaya çıkarmakla birlikte ayrıca AE 5-6 amphoralarının içinde şarap taşıdığı görüşünü desteklemektedir. Bk. Zemer 1977, 69-70.

bir kısmı günümüze kadar korunagelmış olup form olarak; dışa hafif çekilerek ucu yuvarlatılmış yüksek ağız kenarına, gövdeye doğru genişleyen konik şişkin omuzlara, omuzun üzerinde kulak formunda, yivli, yuvarlak kesitli dikey kulplara, tamamen yivli küresel gövdeye ve dibi yuvarlak, kavisli bir forma sahiptir.

Arslan Eyce Taşucu Amphora Müzesi (AETAM)¹²⁹, Marmaris Müzesi¹³⁰, Bodrum Müzesi'nde¹³¹ bu tipin benzerleri yer almakta olup Kekova Adası sualtı araştırmalarında Dolichiste Kuzey Yerleşim Limanı¹³² ve Kekova Adası Kuzey Yerleşim Alanı'nın kıyılarında¹³³ bu amphoranın yakın benzerleri tespit edilmiştir. Ayrıca AE 5-6 amphorasının çalışmamızdaki yakın benzerleri İskenderiye Müzesi'nde MS V. - VI. yüzyıllar arasına¹³⁴, Silifke Müzesi'nde VI. yüzyıl¹³⁵, Elaiussa Sebaste'de MS VI. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir¹³⁶. Phaselis Antik kenti sualtı araştırmalarında, Güney Liman mendireğinde tespit edilen AE 5-6 amphorası için MS VI. ve VII. yüzyıl aralığı önerilmiştir¹³⁷. Çalışmada yer alan AE 5-6 amphorası için ise benzerlerinden yola çıkılarak MS VI. yüzyıl tarihi önerilmektedir¹³⁸.

LR 1 Amphoraları¹³⁹

Late Roman 1 amphoraları Kilikia Bölgesi'nde Korykos¹⁴⁰, Elaiussa Sebaste¹⁴¹, Soli¹⁴², Magarsos, Tarsus¹⁴³ ve Aigai¹⁴⁴, Antiokheia ve çevresinde Selucie de Pierie ile Rhosos'da¹⁴⁵, Kıbrıs'ta Zygı-Petrini¹⁴⁶, Paphos¹⁴⁷, Amathous¹⁴⁸, Kourion¹⁴⁹, Rhodos

129 Şenol 2009, 272-274.

130 Şenol 2003, 125-127.

131 Alpözen v.d. 1995, 65.

132 Aslan 2011, 112-113.

133 Aslan 2015b, 359.

134 Empereur – Picon 1999,78, fig. 6.

135 Alkaç 2013, 116-117, fig. 12i, kat. no. 10.

136 Ferrazzoli – Ricci 2007, 679.

137 Orhan 2017, 144.

138 Ayrıca bk. Riley 1975, 25-29; Peacock – Williams 1986, 191, fig. 110.

139 Literatürdeki bilinen diğer isimleri; Kuzmanov XIII, Carthage LR 1, Ballana 6, Scorpan 8B, Benghazi LR 1, Keay LIII.

140 Opait 2004, 295, fig. 4.

141 Burrigato v.d. 2007, 690-691.

142 Autret – Yağcı – Rauh 2010, 203-207.

143 Empereur – Picon 1989, 239, fig. 18.

144 Şenol – Alkaç 2017, 831-843.

145 Empereur – Picon 1989, 239, fig. 18.

146 Manning v.d. 2000, 255.

147 Michaelides 1996, 149.

148 Empereur – Picon 1989, 239, fig. 18.

149 Jacobsen 2004, 145.

ve İçmeler (Marmaris)¹⁵⁰, Kos¹⁵¹ ve Paros'ta¹⁵² üretilmiştir¹⁵³.

LR 1 amphoraları, Karadeniz, Ege ve özellikle Akdeniz'de oldukça geniş yayılım göstermiştir¹⁵⁴. Bu yayılımın sebebi hakkında pek çok görüş olmasına karşın, amphoralar üzerinde yapılan analizlerde ve benzer dönemlerde üretilen çağdaş amphoralara bakılarak zeytinyağı taşıdığı düşünülmektedir¹⁵⁵. Yassı Ada Batığı'nda bulunan LR 1 amphoralarının içlerinden ise üzüm çekirdeklerinin çıkması, MS VII yüzyılda söz konusu amphoraların şarap ticaretinde de kullanıldığını göstermektedir¹⁵⁶. Ayrıca Yassı Ada Batığı'nda aynı tipteki amphoraların içinde bulunan zeytin çekirdekleri de zeytin veya zeytinyağı ticareti yapıldığını gösterir niteliktedir¹⁵⁷. Bu bilgiler doğrultusunda, LR 1 amphoralarında hem şarap hem de zeytinyağı ticareti yapıldığı söylenebilmektedir¹⁵⁸.

Özellikle Doğu Akdeniz'de¹⁵⁹ yapılan kazı, yüzey araştırmaları ve batıklarda ele geçen LR 1 amphoraları, Akdeniz'in batısında Tunus, İspanya, İtalya, Galler ve güneybatı İngiltere'ye kadar dağılım göstermektedir¹⁶⁰. Anadolu'da da özellikle İstanbul başta olmak üzere Karadeniz Bölgesine kadar yayılım gösterdiği görülmektedir¹⁶¹.

LR 1 amphoraları, bazı araştırmacılar tarafından hem dönemsel hem de form gelişimi açısından incelenerek, A, B, C ve Similis olmak üzere 4 alt grupta değerlendirilmiştir¹⁶². Söz konusu dört farklı form kendi içlerinde bazı değişikliklere uğramış ve son halini LR 1- Similis ile almıştır¹⁶³. Kap Krio Yarımadası kıyılarında yapılan sualtı çalışmalarında, LR 1 amphorasının alt grupları olan A ve B formları tespit edilmiştir. Bunlardan LR 1-A amphorasının sadece ağız, boyun ve kulpları günümüze kadar koruna gelmiştir ve üzeri yoğun bir kekomoz ile kaplıdır. Bu amphoraya form olarak bakıldığında ise; ucu yuvarlatılarak dışa çekilmiş ve aşağı sarkık vaziyette ağız kenarı, omuza doğru genişleyen bir gövde yapısı, yivli boyun ve boynun neredeyse ortasından başlayarak gövde üzerinde birleştiği görülmektedir. Yapılan çalışmalarda,

150 Empereur – Picon 1989, 239, fig. 18.

151 Diamanti 2010, 1.

152 Diamanti 2016, 691.

153 LR 1 amphoralarının birden fazla kentte üretildiğine dair öneriler için bk. Durukan 2015, 241-257.

154 Şenol 2008, 114-116.

155 Peacock – Williams 1986, 187; Liebeschuetz 1972, 79-81.

156 Liebeschuetz 1972, 68.

157 Bass – Doorninck 1982, 164-165.

158 Dağlık Kilikia'da bir liman kenti olan Korykos'ta ele geçen LR 1 amphoralarının kulplarında yer alan mühürlerden dolayı şarap ve zeytinyağı üretimi yapıldığı ve buna paralel olarak da bu ürünlerin taşındığı düşünülmektedir. Bk. Alkaç 2012b, 323-235.

159 Mısır ve Kartaca gibi bazı önemli tüketim merkezleri.

160 Ayrıca bu tip amphoralar, Avrupa'nın içlerine kadar Tuna Nehri aracılığıyla ulaştırılmıştır. Bk. Alkaç 2012b, 326.

161 Peacock – Williams 1986, 186.

162 Pieri 1998, 98-99.

163 Form gelişimi için ayrıca bk. Pieri 1998, 99; fig. 2.

MS V. yüzyılda Gallia'ya ihraç edildiği belirlenen¹⁶⁴ LR 1 amphorasının en erken tarihli örneği Kourion'da MS 365 yılına tarihlendirilmiştir¹⁶⁵. Ayrıca Arslan Eyce Taşucu Amphora Müzesi'ndeki (AETAM) benzeri MS V. yüzyıla¹⁶⁶, Marmaris Müzesi'ndeki benzeri MS V. - VI. yüzyıl aralığına¹⁶⁷ Soli/Pompeipolis'te MS V. yüzyıla¹⁶⁸, Kanytellis'te MS V. yüzyıl başı ve VI. yüzyıl başlarına¹⁶⁹, Kekova Adası sualtı araştırmalarında tespit edilen LR 1-A amphorası ise MS IV-V. yüzyıla tarihlenmiştir¹⁷⁰. Çalışmamızda kırık şekilde tespit edilen LR 1 amphorasının alt grubu olan A formu için ise MS V. yüzyıl tarihi önerilmektedir (kat. no. 9 – fig. 10).

LR 1 amphoralarının diğer bir alt grubu olan B formu çalışmamızda tespit edilen ikinci gruptur. Sadece dip kısmı kırık şekilde tespit edilen LR 1-B tipi amphora form olarak; dışa taşkın şekilde yuvarlatılarak oluşturulmuş ağız kenarı, geniş bir boyna, dudağın altından başlayarak ve omuzda birleşen yivli, oval kesitli kulplara sahiptir. Gövdenin sahip olduğu en geniş kısmı omuzdadır ve bu form genel olarak ovoid gövde yapısına sahip olup gövde üzerinde oldukça sık yivler dikkati çekmektedir.

LR 1-B amphorasının benzerleri; Marmaris Müzesi'nde MS V. yüzyılın birinci yarısına¹⁷¹, Taşucu Müzesi'nde (AETAM) MS V. ve VI. yüzyıl aralığına¹⁷², İskenderiye'de MS VI. yüzyıla¹⁷³, Marsilya'da yapılan kazılarda VI. yüzyıla¹⁷⁴ tarihlenmiştir. Khersonesos'ta MS VI. yüzyıl sonu VII. yüzyıl üçüncü çeyreğine¹⁷⁵, Silifke Müzesi'nde MS VI. ve VII. yüzyıl aralığı¹⁷⁶, Phaselis'te yapılan sualtı araştırmalarında ise Güney Liman Mendireği çevresinde tespit edilen LR 1-B amphorası MS VI ve VII. yüzyıla¹⁷⁷, Beyrut'ta MS VI. yüzyıl VII. yüzyıl ortalarına¹⁷⁸, Kekova Adası Karaöz Mevki'nde tespit edilen LR 1-B amphorası ise MS VI. - VII. yüzyıl aralığına¹⁷⁹, yine Kekova Adası sualtı araştırmalarında farklı bir alanda tespit edilen benzer formulu LR 1-B amphorası da MS VI. – VII. yüzyıl aralığına¹⁸⁰ tarihlendirilmiştir. Çalışmamızda tespit edilen LR 1-B amphorası ise benzerlerinden yola çıkılarak MS

164 Daha kapsamlı bilgi için bk. Pieri 1998, 98-99. fig. 2.

165 Riley 1980, 116.

166 Şenol 2009, 229.

167 Şenol 2003, 85.

168 Autret v.d. 2010, 206, res. 6.

169 Alkaç 2015, 151, fig. 1.

170 Aslan 2015b, 114.

171 Şenol 2003, 88, kat. 30.

172 Şenol 2009, 231-238, kat. no. 57, 59-67.

173 Şenol 2007, 67; fig. 1.

174 Bonifay – Pieri 1995, 108.

175 Sazanov 2000, 124-126, fig. 2.

176 Alkaç 2013, 114-115, kat. 7, fig. 9.

177 Orhan 2017, 146.

178 Pieri 2007, 3, fig. 4, no. 2.

179 Aslan 2015b, 354, kat. 18.

180 Orhan 2018, 42, fig. 29, kat. no. 21.

VI. yüzyıl ile VII. yüzyıl ortaları önerilmektedir¹⁸¹ (kat. no. 10 – fig. 11).

Değerlendirme

MÖ 12. yüzyılda gerçekleştirdikleri göçler ile Dorlar¹⁸² Ege Denizi'nin güneyinde bulunan adalara ulaşmışlar, Rhodos, Kos, Syme ve bu adaların karşısındaki bulunan Halikarnassos ile Knidos Yarımadalarına geçmişlerdir. Bu göçler sonucu Dor soyundan gelen Lakedaimonlu göçmenlerin kurmuş olduğu Knidos¹⁸³, kent içinde önemli bir yere sahip olan planlı bir şekilde oluşturulmuş askeri ve ticari olmak üzere toplamda iki limanıyla kuruluşundan terkedilişine kadar önemini korumuştur. Özellikle Mısır'dan başlayan Doğu Akdeniz ticaret yolu, Levant kıyılarını takip ederek Anadolu kıyılarına ulaşmakta olup, Anadolu'nun güney kıyılarını takip ederek Girit üzerinden Kıta Yunanistan'a oradan da Roma'ya kadar devam etmektedir¹⁸⁴. Bu rotayı izleyen gemiler için Knidos, Doğu Akdeniz, Batı Akdeniz, Ege ve tabiki Karadeniz arasındaki kayda değer bir uğrak noktası olmuştur. Bu sayede kent, konumu bakımından önemini uzun yıllar boyunca korumuş ve farklı dönemlerdeki siyasi değişkenlere bağlı olarak da ticari gücü artmış ya da azalmıştır.

Bu kapsamda kentin deniz ticaretinin anlaşılmasına katkı sunmayı amaçlayan çalışmamızda tespit edilen amphoraların en erkenleri Aslanlı Burun'da bulunmuş olup Klasik Dönem'e tarihlendirilmektedirler. Bu amphoralar MÖ V. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilen Samos Adası üretimi Samos amphorası (kat. no. 1) ve yine adalar kökenli olan MÖ IV. yüzyılın ilk çeyreği ile MÖ IV. yüzyılın ortalarına tarihlendirilen Güney Ege Kökenli Mantar Ağızlı amphoradır (kat. no. 2).

Aslanlı Burun Bölgesi'nde gerçekleştirilen araştırmalarda anlaşıldığı üzere bu güzergâhı kullanan gemilerin, burnun yarattığı tehlikeden kaçınamamış oldukları, bölgede daha önceki yıllarda yapılan çalışmalarda tespit edilen batıklardan da anlaşılmaktadır¹⁸⁵. Bu bölgedeki çalışmalarda Hellenistik Dönem içinde yer alan farklı tiplerdeki amphoralara da rastlanmış olup, bu buluntular arasında kentin ihracat ürünleri için¹⁸⁶ üretilmiş olan ve MÖ III. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilen bir Knidos amphorası (kat. no. 3) da yer almaktadır.

Aslanlı Burun Bölgesi'nde tespit edilmiş olan diğer buluntular ise Rhodos üretimi MÖ III. yüzyılın sonları ile MÖ II. yüzyılın ortaları arasına tarihlendirilen Hellenistik Rhodos amphorasının (kat. no. 4) yanı sıra Khios Adası kökenli MÖ II. yüzyılın son çeyreği - MÖ I. yüzyıl arasına tarihlenen Geç Khios amphorasıdır (kat. no. 5).

181 Alkaç 2015, 151, fig. 2-11; tarihleme önerileri için ayrıca bk. Alkaç 2012b, 328- 332.

182 Diodoros V, 53.

183 Herodotus, Historia I 174.

184 Blackman 1982, 187.

185 Bass 1973, 33-34; Canbazoğlu 1982, 371; Aslan 2015a, 101-123.

186 Knidos'un deniz ticaret rotaları üzerinde yer alan konumunun yanı sıra önemli bir ticaret merkezi olduğu da birçok merkezde bulunmuş olan mühürlü Knidos Amphoraları ile bilinmektedir. Bk. Grace 1961, 12; Grace – Petropoulakou 1970, 281; Şenol 2003, 37; Cankardeş-Şenol 2006, 69-77.

Kap Krio Altı'nda yapılmıř olan arařtırmalarda ise MS I. yūzyılın ortası ile MS II. yūzyılın ortasına tarihlendirilen Dressel 20 amphorası (kat. no. 6) ile MS III. yūzyıl – MS IV yūzyıl aralıđına tarihlendirilen Afrika II-D amphorası (kat. no. 7) tespit edilmiřtir.

Roma İmparatorluk Dōnemi'nin ortalarında gelindiđinde buhranlı bir dōnem geçirmiş olduđu dūřūnūlen Knidos'un Erken Bizans Dōnemi'nde yine belirli bir refah dūzeyine ulařtıđı bilinmektedir¹⁸⁷. Bu kapsamda, MS VI. yūzyıla tarihlendirilen Mısır kōkenli AE 5-6 amphorasıyla (kat. no. 8) Akdeniz'in dođusunda ve ayrıca Kilikia kōkenli LR1 amphoralarının alt tipi olan MS V. yūzyıla tarihlendirilen LR 1-A (kat. no. 9) ve MS VI. yūzyıl ile MS VII. yūzyılın ortalarına tarihlendirilen LR 1-B (kat. no. 10) amphoralarıyla da Anadolu'nun gūneyinin bu bōlge de ticari faaliyetlerini sūrdürdūđū gōrūlmektedir.

Knidos kıyılarında yapılmıř olan ōnceki sualtı arařtırmalarına¹⁸⁸ ek olarak gerçekleřtirilen yeni dōnem alıřmaları, MŌ V. yūzyıldan Geç Antik ađ'a kadar Anadolu'nun gūneybatısında, Knidos'un deniz ticaret yolları üzerindeki rolūnū ve ōnemini sualtı buluntuları perspektifinden ele alarak katkı sunmaktadır.

187 Doksanaltı 2006, 40.

188 Bass 1973, 33-34; Canbazoglu 1982, 371; Aslan 2015, 101-123.

Katalog

Katalog No: 1 (fig. 2)

Buluntu Yeri: Aslanlı Burun

Tanımı: Dışa doğru hafif çekilmiş ağız kenarı, çok kısa olmayan silindirik bir boyun, kısa dikey kulplar, ovoidal bir gövde ve alçak dışa sivri çıkıntı yapan, oturma düzlemi yuvarlatılmış ve sığ oyuklu, düğme formlu dip kaideye sahiptir.

Tip: Samos Amphorası

Köken: Samos Adası

Tarih: MÖ V. yüzyılın ilk çeyreği

Dağılım: Batı Akdeniz

Benzeri: Long v.d. 1992, 43; Grace 1971, 76, fig. 3,1.

Katalog No: 2 (fig. 3)

Buluntu Yeri: Aslanlı Burun

Tanımı: Dışa çekilmiş üçgen kesite sahip ağız kenarına, kısa bir boyna, ağzın hemen altından başlayan kısa oval kesitli kulplara, geniş bir gövde ve altı oyulmuş düğme formlu kaideye sahiptir.

Tip: Güney Ege Kökenli Mantar Ağızlı Amphora

Köken: Ege

Tarih: MÖ IV. yüzyılın ilk çeyreği ile MÖ IV. yüzyılın ortaları

Dağılım: Güney Ege kıyıları ve Karadeniz'deki bazı merkezler.

Benzeri: Monakhov – Rogov 1990, 141; Okan 2013, 136, fig. 8, Env. No. 13; Şenol 2009, 213-214, Env. No. T134-T163; Gülsefa 2015, 32-33, kat. no. 68; Özbay 2019, 83-92, kat. no. 17 – 21.

Katalog No: 3 (fig. 4)

Buluntu Yeri: Aslanlı Burun

Tanımı: Ucu yuvarlatılarak dışa çekilmiş ağız kenarına, silindirik bir boyna, ağzın hemen altından başlayarak omuzda birleşen oval kesitli kulplara, ovoid bir gövdeye ve altı oyuk tutamak formunda kaideye sahiptir.

Tip: Knidos Amphorası

Köken: Datça Hisarönu

Tarih: MÖ III. yüzyılın ilk çeyreği

Dağılım: Akdeniz, Ege Denizi ve Batı Karadeniz

Benzeri: Şenol 2009, 207, Env. No. T107; Şenol – Aşkın 2007, 258, kat. no. 34; Pulak – Townsend 1987, 51-54, fig. 26-27; Koehler – Wallace 1987, 51 fig. 26; Dündar 2012a, 51, Kat. 9, fig. 14; Grace 1979, 26, fig. 64; Aslan 2015a, 118, fig. 2.22, 28b.

Katalog No: 4 (fig. 5)

Buluntu Yeri: Aslanlı Burun

Tanımı: Dışa çekilerek yuvarlatılmış ağız kenarına, kalın ve uzun bir boyna, ağzın hemen altından başlayarak omuzda birleşen oval kesitli, keskin ve dik açılı kulplara, ovoidal gövdeye ve içi dolu sivriltilmiş bir kaideye sahiptir.

Tip: Hellenistik Rhodos Amphorası

Köken: Rhodos

Tarih: MÖ III. yüzyıl sonları – MÖ II. yüzyıl ortaları

Dağılım: Akdeniz ve Ege Bölgeleri özelinde Fransa ile İspanya kıyıları.

Benzeri: Grace 1949, 186, pl. 19, fig. 5; Alpözen v.d. 1995, 92; Şenol 2003, 20, Env. No. 2-1-90; Şenol 2009, 203, Env. No. T022; Grace 1949, 186, pl. 19, fig. 5; Aslan v.d. 2018, 255, kat. no. 2, fig. 3a,3b; Kızıllarslanoğlu – Alkaç 2014, 57; Şenol – Aşkın 2007, 255-257, kat. no. 29-32.

Katalog No: 5 (fig. 6)

Buluntu Yeri: Aslanlı Burun

Tanımı: Yuvarlatılmış ağız kenarına, uzun ve dar bir boyuna, boynun neredeyse ortalarından başlayarak omuz üzerine oturan, yuvarlak kesitli baston formlu kulplara, dibe doğru sivrilen, üçgenimsi bir gövdeye ve sivri bir kaideye sahiptir.

Tip: Geç Khios Amphorası

Köken: Khios Adası

Tarih: MÖ II. yüzyılın son çeyreği – MÖ I. yüzyıl arası

Dağılım: İtalya, Ege ve Karadeniz kıyıları

Benzeri: Şenol 2007, 116-117, kat. no. 18-25, fig. 24-31; Robinson 1959, Pl.3, F92; Grace 1979, fig. 47.

Katalog No: 6 (fig. 7)

Buluntu Yeri: Kap Krio Altı

Tanımı: Dışa ve ardından içe doğru çekilmiş ağız kenarına, kısa, dar bir boyna, ağzın altından başlayarak omuzlar üzerine oturan oval kesitli kulplara, küresel geniş bir gövdeye ve hafif çıkıntı yaparak sivrileşen bir dibe sahiptir.

Tip: Dressel 20 Amphorası

Köken: Güney İspanya

Tarih: MS I. yüzyıl ortaları – MS II. yüzyılın ortası

Dağılım: Batı Akdeniz ve Doğu Akdeniz özelinde İskenderiye, Rodos, Atina, Korint, Kızıldeniz ve Hindistan

Benzeri: Ostia II 1970, 138; Dangreaux – Desbat 1988, 135; Peacock – Williams 1986, 139, fig. 67.

Katalog No: 7 (fig. 8)

Buluntu Yeri: Kap Krio Altı

Tanımı: Dışa çekilmiş ağız kenarına, ağzın altından başlayarak omuzlara oturan oval kesitli, kavisli kulplara, kısa, gövdeye doğru genişleyen boyna, uzun geniş silindirik gövdeye ve sivri uzun bir dibe sahiptir.

Tip: Afrika II-D Amphorası

Köken: Tunus

Tarih: MS III. – IV. yüzyıl arasında

Dağılım: Batı ve Doğu Akdeniz kıyılarında bulunan merkezler.

Benzeri: Bezczyk v.d. 2013, 154, Type 48; Sibella 2002, 13 fig.17, Env. No. 171.1.95; Orhan 2018, 53-54, kat. no. 31, fig. 39; Zevi – Tchernia 1969, 175-210 fig. 17.b, fig. 18.a-b, fig. 21.a; Keay 1984, 121-126 fig. 56; Sciallano – Sibella 1991, 81 Amphore Africaine II, Epave Planier 7; Williams – Carreras 1995, 243-248 fig. 2.7-10; Bonifay 2004, 115-118, fig. 62.a

Katalog No: 8 (fig. 9)

Buluntu Yeri: Kap Krio Altı

Tanımı: Dışa hafif çekilerek ucu yuvarlatılmış yüksek ağız kenarına, gövdeye doğru genişleyen konik şişkin omuzlara, omuzun üzerinde kulak formunda, yivli, yuvarlak kesitli dikey kulplara, tamamen yivli küresel gövdeye ve dibi yuvarlak,

kavisli bir forma sahiptir.

Tip: AE 5-6 Amphorası

Köken: Mısır

Tarih: MS VI. yüzyıl

Dağılımı: Doğu Akdeniz ve Batı Akdeniz.

Benzeri: Şenol 2009, 272-274; Şenol 2003, 125-127; Alpözen v.d. 1995, 65; Aslan 2011, 112-113; Aslan 2015b, 359; Empereur – Picon 1999,78, fig. 6; Alkaç 2013, 116-117, fig. 12i, kat. no. 10; Ferrazzoli – Ricci 2007, 679; Orhan 2017, 144.

Katalog No: 9 (fig. 10)

Buluntu Yeri: Kap Krio Altı

Tanımı: Ucu yuvarlatılarak dışa çekilmiş ve aşağı sarkık vaziyette bir ağız kenarına, omuza doğru genişleyen bir gövde yapısına, yivli boyun ve boynun neredeyse ortasından başlayarak gövde üzerinde birleşen bir kulba sahiptir.

Tip: LR 1-A Amphorası

Köken: Kilikia

Tarih: MS V. yüzyıl

Dağılımı: Karadeniz, Ege, Doğu Akdeniz ve Akdeniz'in batısında Tunus, İspanya, İtalya, Galler ve Güneybatı İngiltere kıyıları.

Benzeri: Riley 1980, 116; Şenol 2009, 229; Şenol 2003, 85; Autret v.d. 2010, 206, res. 6; Alkaç 2015, 151, fig. 1; Aslan 2015b, 114.

Katalog No: 10 (fig. 11)

Buluntu Yeri: Kap Krio Altı

Tanımı: Dışa taşkın şekilde yuvarlatılarak oluşturulmuş ağız kenarı, geniş bir boyna, dudağın altından başlayarak ve omuzda birleşen yivli, oval kesitli kulplara sahiptir. Gövdenin sahip olduğu en geniş kısmı omuzda olmakla birlikte ovoid gövde yapısına sahip olup gövde üzerinde oldukça sık yivler dikkatini çekmektedir.

Tip: LR 1-B Amphorası

Köken: Kilikia

Tarih: MS VI. yüzyıl – VII. yüzyıl ortaları

Dağılımı: Karadeniz, Ege Denizi, Doğu Akdeniz ve Akdeniz'in batısında Tunus, İspanya, İtalya, Galler ve Güneybatı İngiltere kıyılarında bulunan merkezler.

Benzeri: Şenol 2003, 88, Kat. 30; Şenol 2009, 231-238, kat. no. 57, 59-67; Şenol 2007, 67; fig. 1; Bonifay – Pieri 1995, 108; Sazanov 2000, 124-126, fig. 2; Alkaç 2013, 114-115, kat. 7, fig. 9; Orhan 2017, 146; Pieri 2007, 3, fig. 4, no. 2; Aslan 2015b, 354, Kat. 18; Orhan 2018, 42, fig. 29, kat. no.21.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Alkaç 2011 Alkaç, E., “Mithridates Savaşları Sırasında Khios’un Şarap İhracatı”, *Arkeoloji Dergisi XVI*, 131-141.
- Alkaç 2012a Alkaç, E., Hellenistik Dönem’de Khios’ta Mühürlü Amphora Üretimi ve Mühürleme Sistemleri, Mersin Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin.
- Alkaç 2012b Alkaç, E., “Korykos (Kilikia) YüzeY Araştırmalarında Bulunan LR1 Amphoraları”, *OLBA XX*, 323-344.
- Alkaç 2013 Alkaç, E., “Silifke Müzesinden Doğu Akdeniz Üretimi Amphoralar”, *Cedrus I*, 107-124.
- Alkaç 2014 Alkaç, E., “MÖ I. Yüzyılın Ortalarında Yunan Amphoralarının Mühürleme İşleminin Sona Ermesinin Nedenleri”, *OLBA 22*, 213-230.
- Alkaç 2015 Alkaç, E., “Kanytellis Kazısından Late Roman I Amphoraları”, *Kanytellis-Kanlıdivane, Dağlık Kilikia’da Bir Kırsal Yerleşimin Arkeolojisi* (ed. Ü. Aydınoglu), 151-159.
- Alkaç 2016 Alkaç, E., “Khios Amphora ve Lagynoslarında Görülen Ortak Üretici İsimleri”, *PHILIA Suppl. 1*, 90-97.
- Alpözen 1995 Alpözen, O. – Özdaş, A. H. – Berkaya, B., *Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları*, Ankara.
- Anderson 1954 Anderson J. K., “Excavation on the Kofina Ridges. Chios”, *BSA 49*, 123-182.
- Arslan 2003 Arslan, M., “MÖ 188 Yılından MÖ 67 yılına Kadar Lykia, Pamphylia ve Kilikia Trakheia Sahillerindeki Korsanlık Faaliyetleri: Nedenleri ve Sonuçları ”, *ADALYA VI*, 91-118.
- Aslan 2011 Aslan, E., *Kekova Bölgesi Limanları*, Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Aslan 2015a Aslan, E., “2014 Yılı Knidos Sualtı Araştırmaları’nda Elde Edilen İlk Bulguların Değerlendirilmesi”, *MJH 5/1*, 101-123.
- Aslan 2015b Aslan, E., “Kekova Adası 2012-2013 Yılı Sualtı Araştırmalarında Bulunan Amphoraların Tipolojik Değerlendirmesi”, *OLBA XXIII*, 321-369.
- Aslan v.d. 2018 Aslan, E. – Erdoğan, L. U. – Orhan, U. – Kılıç, Y., “Kekova’da Bulunan

- Bir Grup Rhodos Amphorası”, *Cedrus VI*, 249-263.
- Auret 2010 Auret, C. – Yağcı, R. – Rauh, N., “Soli/Pompeipolis’te LRA 1 Amphora Fırını Alanı”, *Anmed* 2010, 203-207.
- Autret v.d. 2010 Autret, C. – Yağcı, R. – Rauh, N. K., “Soli/Pompeipolis’te LRA 1 Amphora Fırını Alanı”, *ANMED* 8, 203-207.
- Ballet 1993 Ballet, P., “Relations céramiques entre l’Égypte et Chypre à l’époque gréco-romaine et byzantine”, *Hellenistic and Roman Pottery in the Eastern Mediterranean-Advances in Scientific Studies, Acts of the II Nieborow Pottery Workshop*, 18-20 December 1993, 11-25.
- Ballet 1995 Ballet, P., “De L’empire Romain à la conquête Arabe. Les productions céramiques Égyptiennes”, *La céramique médiévale en Méditerranée, Actes du VIe congrès de L’AIECM* 2, 53-61.
- Bass – Doorninck 1982 Bass, G. F. – Van Doorninck, F. H., 1982: *Yassi Ada I. A Seventh Century Byzantine Shipwreck*, Texas.
- Bass 1975 Bass, G. F., “Underwater Survey 1973”, *TAD* 22/2, 33-38.
- Bean – Cook 1957 Bean G. E. – Cook, J. M., “The Carian Coast III”, *BSA* 52, 58-146.
- Beltrán 1990 Beltrán, M., *Guía de la Cerámica Romana*, Pórtico.
- Bezczeky v.d. 2013 Bezczeky, T. – Scherrer, P. – Sauer, R., *The Amphorae of Roman Ephesus*, Wien. Blackman 1982 Blackman, D. J., “Ancient Harbours in the Mediterranean”, Part 2, *IJNA* 11/3, 185-221.
- Blümel 1989 Blümel, W., “Epigraphische Forschungen in Knidos”, *AST* 7, 233-237.
- Bonifay 2004 Bonifay, M., “Études Sur la Céramique Romaine Tardive d’Afrique”, *BAR Int. Series* 1301, Oxford.
- Bonifay – Pieri 1995 Bonifay, M. – Piéri, D., “Amphores du Ve au VIIe s. à Marseille: nouvelles données sur la typologie et le contenu”, *JRA* 8, 94-120.
- Bresson 1986 Bresson, A., “Remarques sur la dispersion des amphores Rhodiennes”. *BCH Suppl.* XIII, 81-86.
- Bruns-Özgan 2002 Bruns Özgan, C., *Knidos Antik Kent Rehberi*, Konya.
- Bruns-Özgan 2014 Bruns Özgan, C., *Knidos Gezi Rehberi*, İstanbul.
- Burrigato v.d. 2007 Burrigato, F. – Nezza M. – Ferrazzoli, A. – F. – Ricci, M., “Late Roman I Amphora Types Produced at Elaiussa Sebaste”, *LRCW* 2, *Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry*, *BAR Int. Series* 1662, Vol. II, 689-700.
- Canbazoglu 1982 Canbazoglu, A., “1981 Yılı Sualtı Araştırması”, *KST* 4, 369-378.
- Cankardeş-Şenol – Alkaç 2007 Cankardeş Şenol, G. – Alkaç, E., “Amphora Mühürleri: Rhodos, Knidos, Kıbrıs ve Lokal Üretimler”, *Dağlık Kilikia’da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları Nagidos* (ed. S. Durugönül), *Adalya Suppl.* 6. İstanbul, 297-344.
- Cankardeş-Şenol – Şenol 1998 Cankardeş Şenol, G. – Şenol A. K., “The Rhodian Amphorae from

- Sarayburnu". Arkeoloji Dergisi V, 51-61.
- Cankardeş-Şenol 1995 Cankardeş Şenol, G., İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Rhodos Amphora Mühürleri, Ege Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Cankardeş-Şenol 2006 Cankardeş Şenol, G., Klasik ve Helenistik Dönemde Mühürlü Amphora Üreten Merkezler ve Mühürleme Sistemleri, İstanbul.
- Cankardeş-Şenol 2015a Cankardeş Şenol, G., "Early Cnidian Amphora Exports To Alexandria, Egypt", Recent Studies on the Archaeology of Anatolia (ed. E. Lafflı – S. Patacı – G. Cankardeş-Şenol – A. K. Şenol – G. K. Şahin), Archaeopress, BAR Int. Ser. 2750, 169-192.
- Cankardeş-Şenol 2015b Cankardeş-Şenol, G., Lexicon of Eponym Dies on Rhodian Amphora Stamps, Volume 2, Eponyms B to K, Alexandria.
- Cankardeş-Şenol v.d. 2004 Cankardeş Şenol, G. – Şenol A. K. – Doğer E., "Production in the Rhodian Peraea in the Hellenistic Period", TATEM, MoDIA 5, 353-360.
- Casas – Soler 1996 Casas, J. – Soler, V., "Les Sitges de Tolegassos. Aspectes de la Fase Republicana del Jaciment", Cypsela XI, 67-97.
- Dangreaux – Desbat 1988 Dangreaux, B. –Desbat, A., "Les Amphores du Depotoir Flavien du Bas-de-Loyasse a Lyon", Gallia, 45, 115-153.
- Demesticha 2003 Demesticha, S., "Amphora productions on Cyprus during the late Roman period" VIIe congrés international sur la céramique médiévale en méditerranée, Thessaloniki, 11-16 October 1999, 469-476.
- Demesticha 2014 Demesticha, S., "Late Roman Amphora Typology in Context", LRCW 4, Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean, Archaeology and Archaeometry, The Mediterranean: a market without frontiers, (ed. Poulou – N. Papadimitriou – E. Nodarou – V. Kilikoglou) Volume I, BAR International Series 2616 (I), 599-606.
- Diamanti 2010 Diamanti, C., "Stamped Late Roman/Poto-Byzantine Amphoras from Halasarna of Kos", Rei Cretariae Romanae Fautorum Acta 41, 1-8.
- Diamanti 2016 Diamanti, C., "The Late Roman Amphora Workshops of Paros Island in the Aegean Sea", Rei Cretariae Romanae Fautorum Acta 44, 691-697.
- Doğer – Şenol 1996 Doğer, E. – Şenol, A. K., "Rhodos Peraiası'nda İki Yeni Amphora Atölyesi", Arkeoloji Dergisi IV, 59-73.
- Doğer – Şenol 1996 Doğer, E. – Şenol, A. K., "Rhodos Peraiası'nda iki yeni Amphora Atölyesi", Arkeoloji Dergisi 4, 59-73.
- Doğer 1986 Doğer, E., "Premières remarques sur les amphores de Clazomènes", Bulletin de Correspondance Hellénique Supplementary XIII, 461-471.
- Doğer 1988 Doğer, E., Klazomenai Kazısındaki Arkaik Dönem Ticari Amphoraları, Ege Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

- Doğer 1991 Doğer, E., Antik Çağda Amphoralar, İzmir, 1991.
- Doksanaltı 2006 Doksanaltı, E., Kap Krio Kazı Alanı, Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Doksanaltı v.d. 2016 Doksanaltı, E. – Sevmen, D. – Karaođlan, İ. – Erdoğan, L. U. – Özgan, C. – Aslan, E., “Knidos Kazı ve Araştırmaları: 2014”, KST 37/3, 57-82.
- Doksanaltı v.d. 2017 Doksanaltı, E. – Karaođlan, İ. – Özgan, C. – Aslan, E., “Knidos Kazı ve Araştırmaları: 2015”, KST 38/3, 461-482.
- Dupont 1982 Dupont, P., “Amphores commerciales archaiques de la Grèce de l'est”, La Parola del Passato, Rivista di Studi Antichi, Fascicolo CCIV-CCVII, Naples, 193-209.
- Cook – Dupont 1998 Cook, R. M. – Dupont, P. East Greek Pottery, London.
- Dupont 1999 Dupont, P., “La circulation amphorique en mer Noire à l'époque archaïque”, Actes du Colloque international CNRS Production et commerce des amphores anciennes en Mer Noire (ed. Y. Garlan), İstanbul, IFEA, 1994, Publications de l'Université de Provence, 143-161.
- Durukan 2015 Durukan, M., “Geç Antik Çağ'da Doğu Akdeniz'deki Ekonomik Gelişmenin Nedenleri”, Adalya XVIII, 241-257.
- Dündar 2012a Dündar, E., Patara Kazılarında Ele Geçen (1989-2010 Yılları) Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem Ticari Amphoralar ve Amphora Mühürleri, Akdeniz Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Antalya.
- Dündar 2012b Dündar, E., “A Group of Amphorae from Side Museum and a New Type of Amphora: The Lycian Amphora?”, AA 2012/1, 43-61.
- Empereur – Hesnard 1987 Empereur, J. Y. – Hesnard, A., "Les Amphores Hellenistiques", Ceramiques hellenistiques et Romaine II, 17-71.
- Empereur – Picon 1986 Empereur, J. Y., Picon, M., “A La Recherche des Fours D'Amphores”, Bulletin de Correspondance Hellenique, Supplement XIII, Recherches sur les Amphores Grecques (ed. J. Y. Empereur – Y. Garlan), Paris, 103-126.
- Empereur – Picon 1989 Empereur, J. Y. – Picon, M., “Les Régions de Production D'Amphores Impériales en Méditerranée Orientale”, Anfore Romane e Storia Economica: Un Decenio Di Ricerche, Collection De L'Ecole Française De Rome 114, 223-248.
- Empereur – Picon 1998 Empereur Y. – Picon, M., " Les ateliers d'amphores du lac Mariout ", Commerce et Artisanat dans l'Alexandrie hellénistique et romaine, Actes du Colloque d'Athènes 1988 (ed. Y. Empereur), BCH Suppl. 33, 75-91
- Empereur – Picon 1999 Empereur, J. Y. – Picon, M., “Les ateliers d'amphores du lac Mariout”,

- BCH suppl. 32, commerce et artisanat dans l'Alexandrie Hellénistique et Romaine, 75-91.
- Empereur 1988 Empereur, J. Y., "Producteurs d'amphores dans les ateliers de Reşadiye (Peninsule de Datça)", AST VI, 159-163.
- Ferrazzoli – Ricci 2007 Ferrazzoli, A. F. – Ricci, M., "Elaiussa Sebaste: Produzioni e consumi di una città della Cilicia tra V e VII secolo", LRCW 2 Vol. II, BAR Int Ser. 1662 (II), Oxford, 671-688.
- Ferrazzoli – Ricci 2010 Ferrazzoli, A. F. – Ricci, M., "Un Centro di Produzione delle Anfore LR 1: Elaiussa Sebaste in Cilicia. Gli Impianti, Le Anfore", LRCW 3, Late Roman Course Wares and Amphorae in the Mediterranean, Archaeology and Archaeometry, Comparison Between Western and Eastern Mediterranean, (ed. S. Menchelli – S. Santoro – M. Pasquinucci – G. Guiducci), Volume II, BAR International Series 2185, 815-819.
- Foley v.d. 2009 Foley, B. P. – Dellaporta, K. – Sakellariou, D. – Bingham, B. S. – Camilli, R. – Eustice, R. M. – Evagelistis, D. – Ferrini, V. L. – Katsaros, K. – Kourkoumelis, D. – Mallios, A. – Micha, P. – Mindell, D. A. – Roman, C. – Singh, H. – Switzer, D. S. – Theodoulou, T., "The 2005 Chios Ancient Shipwreck Survey. New Methods for Underwater Archaeology", *Hesperia* 78, 269-305.
- Funari 1996 Funari, P. P. A., *Dressel 20 Inscriptions from Britain and the Consumption of Spanish Olive Oil*, BAR 250, Oxford.
- Garlan–Doulgéri-Intzessiloglou 1990 Garlan, Y. – Doulgéri-Intzessiloglou, A., "Vin et amphores de Péparéthos et d'Ikos", BCH 114.1, 361-389.
- Grace – Petropoulakou 1970 Grace, V. – Petropoulakou M. S., "Les Timbres Amphoriques Grecs", *Exploration Archeologique de Delos XXVII, L'ilot de la Maison des Comediens*, Paris.
- Grace 1934 Grace, V., *Stamped Amphora Handles Found in 1931-1932*, Chicago.
- Grace 1949 Grace, V. R., "Standard Pottery Containers of the Ancient Greek World", *Hesperia Supp.* 8. 175-189, 455-456.
- Grace 1953 Grace, V. R., "The Eponyms Named on Rhodian Amphora Stamps", *Hesperia* 22/2, 116-128.
- Grace 1961 Grace, V., *Amphoras and Ancient Wine Trade*, Agora PicBk., Princeton.
- Grace 1963 Grace, V. R., "Notes on the Amphoras from the Koroni Peninsula", *Hesperia* 32/3, 319-334.
- Grace 1971 Grace, V., "Samian Amphoras", *Hesperia* 40/3, 52-95.
- Grace 1979 Grace, V., *Amphoras and the Ancient Vine Trade, Excavations of the Athenian Agora Picture Book: no. 6*, American School of Classical Studies at Athens, Princeton.
- Gülsefa 2015 Gülsefa, G., 2006-2013 Myndos Kazılarında Ele Geçen Amphoralar

- ve Amphora Mühür Buluntuları, Uludağ Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Hind 2004 Hind, J. F. G., “S.Y. Monakhov, “Grecheskiye amfory v Prichernomor’e. Kompleksy keramicheskoi tvari VII-II vekov do. n. e (Greek Amphorae in the Black Sea Littoral. Complexes of Ceramic Containers of the 7th-2nd Centuries BC) Saratov University, saratov 1999, 680 pp, 238 tabs Cased ISBN 5-292-02186-5” Book Review in *Ancient West and East*, Vol. 3, No. 2, 194-196.
- Hughes 2009 Hughes, R. E., *Distribution of Stamped Dressel 20 Amphorae Produced at Axati in Roman Baetica: A Quantitative Study of Olive Oil Consumption Levels at Military and Civilian Sites*, Wilfrid Laurer University, Canada.
- Jacobsen 2004 Jacobsen, K. W., “Regional Distribution of Transport Amphorae in Cyprus in the Late Roman Period”, *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens* (eds. J. Eiring – J. Lund), Monographs of the Danish Institute at Athens, Vol. 5, 143-148.
- Kantzia 1994 Kantzia, Ch., “Eva keramikò épγαστήριο άμοφορέων τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ”. στήν Κῶ” Γ’ Επιστημονική Συνάντηση Για Την Ελληνιστική Κεραμική: Χρονολογημένα Συνολα-Εργαστήρια. 24-27 Σεπτεμβρίου 1991, Θεσσαλονίκη. Κτεμένα & Πινάκες (Αθήνα) 323-354.
- Karcı-Ağlar 2015 Karcı Ağlar, G., *Smyrna Agorası’nda Ele Geçen Ticari Amphoralar (1998-2006 Kazıları)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Keay 1984 Keay, S. J., *Late Roman Amphorae in the Western Mediterranean: a typology and economic study. The Catalan evidence. BAR Suppl. International Series 196(i)*, Oxford.
- Kızıl – Yaman 2017 Kızıl, A. – Yaman, A., “A Group Of Transport Amphorae From The Territorium Of Ceramus: Typological observations”, *Anatolia Antiqua*, XXV, 17-32.
- Kızırlanslanoğlu – Alkaç 2014 Kızırlanslanoğlu, H. A. – Alkaç, E., “Elaiussa’da Ele Geçen Hellenistik Dönem Rhodos Amphora ve Amphora Mühürleri”, *Adalya XVII*, 55-68.
- Koehler – Wallace 1987 Koehler, C. G. – Wallace M. B., “Appendix. The Transport Amphoras: Description and Capacities”, Bk. C. Pulak v.d., “The Hellenistic Shipwreck at Serçe Limanı, Turkey: Preliminary Report”, *AJA* 91/1, 49-57.
- Lavall 2002 Lawall, M. L., “Ilion before Alexander: amphoras and economic archaeology”, *Studia Troica* 12, 197-244.
- Lawall 1995 Lawall, M. L., *Transport Amphoras and Trademarks: Imports to Athens and Economic Diversity in the Fifth Century BC.*, Manitoba Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Manitoba.

- Lawall 2004 Lawall, M. L., "Archaeological Context and Aegean Amphora Chronologies: A Case Study of Hellenistic Ephesos", *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean*, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002 (ed. J. Eiring – J. Lund), Monographs of the Danish Institute at Athens, Vol. 5, Denmark, 171-188.
- Liebeschuetz 1972 Liebeschuetz, J. H. W. G., *Antioch: City and Imperial Administration in the Later Roman Empire*, Oxford.
- Long v.d. 1992 Long, L. – Miro, J. – Volpe, G., "Les épaves archaïques de la Pointe Lequin (porquerolles, Hyeres, Var), Des données nouvelles ur le commerce de Marseille a la fin du VIe et dans la premiere moitié du Ve s. av. J.-C.", *Marseille grecque et la Gaule*, *Etudes massaliètes* 3, Nice, 1992, 199-234.
- Manning vd. 2000 Manning, S. W. – Monks, S. I. – Sewell, D. A. – Demesticha, S., "Late Roman Type 1a Amphora Production at the Late Roman Site of Zygi-Petrini, Cyprus", *Report of the Department of Antiquities Cyprus, Lefkoşa 2000*, 233-256.
- Mattingly 1981 Mattingly, H. B., "Coins and Amphoras-Chios, Samos and Thasos in the Fifth Century BC.", *JHS* 101, 78-86.
- Michaelides 1996 Michaelides D., "The Development of the Cypriote Economy from the Prehistoric Period to the Present Day", *The Economy of Cyprus during the Hellenistic and Roman Periods* (ed. V. Karageorghis – D. Michaelides), 139-152.
- Michaelides 1996 Michaelides, D., "The Development of the Cypriote Economy from the Prehistoric Period to the Present Day", *The economy of Cyprus during the Hellenistic and Roman Periods*, Nicosia, 139-152.
- Millet 2008 Millet, B., "Epigrafía anfórica de la Bética. Nuevas formas de análisis." *Barcelona: Real Academia de la Historia*.
- Monakhov – Rogov 1990 Monakhov, S. I. U. – Rogov E. I., "Amphoras of the Panskoe I Necropolis", *AMA* 7, 128-153.
- Okan 2013 Okan, E., "Çeşme Müzesi Ticari Amphoraları", *Arkeoloji Dergisi* XVIII, 127-140.
- Opait 2004 Opait, A., "The Eastern Mediterranean Amphorae in the Province of Scythia", *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean* Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens (ed. J. Eiring – J. Lund), Monographs of the Danish Institute at Athens, Vol. 5, 293-308.
- Orhan 2017 Orhan, U., "Phaselis 2016 Yılı Güney Limanı Amphora Buluntuları", *Phaselis III*, 141-148.
- Orhan 2018 Orhan, U., *Kekova Sualtı Araştırmalarında Tespit Edilen Amphoralar*, Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Özbay 2019 Özbay, F., "Klazomenai Fgt (Feride Gül Tarlası) Sektöründen Ele Geçen İthal Ticari Amphoralar", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler*

- Dergisi 59, 74-94.
- Panella 1970 Panella, C., "Anfore", Ostia II, Le terme del Nuotatore: Scavo dell'ambiente I, 102-156.
- Panella 1973 Panella, C., "Appunti su un gruppo di anfore della prima, media e tarda eta imperiale", OSTIA III (ed. C. Panella v.d.), Roma, 460-633.
- Papuci-Wladyka 1997 Papuci-Wladyka, E., "A Research Report on Hellenistic Pottery: Cos Amphoras", Studies in Ancient Art and Civilization Studia and Archaeologiae Mediterraneae Pertinentia (ed. J. Silvia), Vol. XIX, 47-54.
- Peacock – Williams 1986 Peacock, D. P. S. – Williams, D. F., Amphorae and the Roman Economy: An Introductory Guide, London.
- Picon – Empereur 1986 Picon, M. – Empereur, J. Y., "Des ateliers d'amphores à Paros et à Naxos", BCH 110. 1, 495-511.
- Pieri 1998 Pieri, D., "Les importations d'amphores orientales en Gaule méridionale durant l'Antiquité tardive (IVe-VIIe siècles apr. J.-C.). Typologie, chronologie et contenu", SFECAG, Actes du Congrès d'Istres, 97-106.
- Pieri 2005 Pieri, D., Le commerce du vin Oriental, A l'époque Byzantine (Ve-VIIe siècles), Le témoignage des amphores en Gaule, Institute Française du proche-orient, Beyrouth.
- Pieri 2007 Pieri, D., "Les centres de production d'amphores en Méditerranée orientale durant l'Antiquité tardive : quelques remarques", Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry, BAR Series, 1662 (ii), 611-625.
- Pulak – Townsend 1987 Pulak, C. L. – Townsend, R. F., "The Hellenistic Shipwreck at Serçeliman, Turkey, Preliminary Report", AJA 91, 31-57.
- Reynolds 1995 Reynolds, P., Trade in the Western Mediterranean, AD 400-700 The ceramic evidence, BAR IntSer, 604, Oxford.
- Riley 1975 Riley, J. A., "Pottery from the First Session of Excavation in the Caesarea Hippodrome", BASOR 218, 25-63.
- Riley 1979 Riley, J. A., "The coarse pottery from Berenice" Excavations at Sidi Khrebish, Benghazi (Berenice), (ed. J. A. Lloyd), vol. II, Tripoli, 91-497.
- Riley 1980 Riley, J., "New Light on Relations Between the Eastern Mediterranean and Carthage in the Vandal and Byzantine Periods: The Evidence from the University of Michigan Excavations", Actes colloque sur la ceramique Carthage, 23-24 Juin 1980, 111-122.
- Robinson 1959 Robinson, H. S., Pottery of the Roman Period, The Athenian Agora, Volume 5, Athens.
- Sakarya 2016 Sakarya, İ., Trade Relations Of Ancient Burgaz From Archaic To Mid Of 4th Centuries: The Amphorae Evidence Within The Domestic

Contexts, Ankara.

Savvatianou-Petropoulakou 1970

Savvatianou-Petropoulakou, M., “Les timbres amphoriques Grecs”, *Exploration Archéologique de Délos, Delos XXVII, L'Ilot de la Maison des Comédiens*, Paris, 277-382.

Sazanov 2000

Sazanov, A., “Les Ensembles Clos de Chersonese de la fin du VI e-Troisième Quart du VII e Siècles: La Chronologie de la Céramique”, *Colloquia Pontica*, Leiden, Boston, Köln, 123-149.

Sciallano – Sibella 1991

Sciallano, M. – Sibella, P., *Amphores Comment les Identifier?*, Errance.

Sezgin 2012

Sezgin, Y., *Arkaik Dönem İonia Üretimi Ticari Amphoraları*, İstanbul.

Sibella 2002

Sibella, P., “The George McGhee Amphora Collection at the Alanya Museum, Turkey”, *The INA Quarterly* 29/1, 3-19.

Starr 2000

Starr, C. G., *Antik Çağda Deniz Gücü* (çev. G. Ergin), İstanbul.

Şenol – Alkaç 2017

Şenol, A. K. - Alkaç, E., “The rediscovery of an LR 1 workshop in Cilicia and the presence of LRA 1 in Alexandria in the light of new evidence”, *LRCW 5 Vol. II*, 831-844.

Şenol – Aşkın 1997

Şenol, A. K. – Aşkın E., “Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkileri”, *Dağlık Kilikia'da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları Nagidos* (ed. S. Durugönül), *Adalya Suppl. 6*, 241-297.

Şenol – Aşkın 2007

Şenol, A. K. – Aşkın, E., “Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkileri”, *Dağlık Kilikia'da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları Nagidos* (ed. S. Durugönül), *Adalya Suppl. 6*, İstanbul, 241-297.

Şenol 2003

Şenol, A. K., *Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları*, Ankara.

Şenol 2007

Şenol, A. K., “A Statistical Essay on the Distribution of Imported Amphorae Finds of the CEALex Salvage Excavations”, *CCE 8/1*, 57-75.

Şenol 2008

Şenol, A. K., “Cilician Commercial Relations with Egypt due to the New Evidence of Amphora Finds”, *OLBA XVI*, 109-131.

Şenol 2009

Şenol, A. K., *AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi*, *AETAM'da (Arslan Eyce Taşucu Amphora Müzesi) Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri* (ed. A. K. Şenol), Mersin.

Şenol 2015

Şenol, A. K., “New Evidences on the Amphora Production in the Rhodian Peraea during the Early Hellenistic Period”, *Recent Studies on the Archaeology of Anatolia* (eds. E. Lafli – S. Patacı), *BAR International Series 2750*, 193-201.

Şenol 2018

Şenol, A. K., *Commercial amphorae in the Graeco-Roman Museum of Alexandria*, *Études Alexandrines 44 – 2018 AmphorAlex 7*, Alexandria.

Şenol 2019

Şenol, A. K., “Ceramic Production on the Karian Chersonesos”, *Die Karische Chersones vom Chalkolithikum bis in die byzantinische Zeit Beiträge zu den Surveys in Loryma und Bybassos* (ed. W. Held), *Forschungen auf der Karischen Chersones Band 1*, Marburg, 93-118.

Tomber 2005

Tomber, R., *Trade relations in the eastern Mediterranean and beyond, The Egyptian- Indian connection*, in: *Trade relations in the Eastern*

- Mediterranean from the Late Hellenistic period to Late Antiquity (eds. M. Berg Briese - L. E. Vaag), *The Ceramic evidence, Halicarnassian Studies 3*, Odense, 221-233.
- Tuna – Empereur 1990 Tuna, N. – J. Y. Empereur, “Datça / Reşadiye-Kiliseyanı Antik Seramik Atölyeleri Kazısı 1989 Kampanyası”, *KST XII/1*, 155-180.
- Tuna 1988 Tuna, N., “Datça Yarımadası Arkeolojik Yüzey Araştırmaları 1987”, *AST VI*, 141-158.
- Tuna 1990 Tuna, N., “Datça Yarımadasında Hellenistik Dönem Amphora Üretim Merkezleri”, *X Türk Tarih Kongresi*, 348-371.
- Tuna v.d. 1987 Tuna, N. – Empereur, J. Y. – Picon, M. – Doğer, E., “Rapport Préliminaire de la Prospection Archéologique Turco-Française des Ateliers d'Amphores de Reşadiye-Kiliseyanı, sur la Péninsule de Datça”, *Anatolia Antiqua, Varia Anatolica I*, İstanbul-Paris, 47-52.
- Whitbread 1995 Whitbread, K., *Greek Transport Amphorae*, British School at Athens, London.
- Williams – Carreras 1995
Williams, D. – Carreras C., “North African Amphorae in Roman Britain: a re-appraisal”, *Britannia XXVI*, 231-252.
- Zeest 1960 Zeest, I. B., “Keramicheskaya tara Bospora”, *MIA 83*, Moskva.
- Zemer 1977 Zemer, A., *Storage Jars in Ancient Sea Trade*, Haifa.
- Zevi – Tcherna 1969 Zevi, F. – Tcherna, A. "Amphores de Byzacène au Bas-Empire, 173-214.

Fig. 1 Knidos Limanı ve Çevresindeki Araştırma Alanları

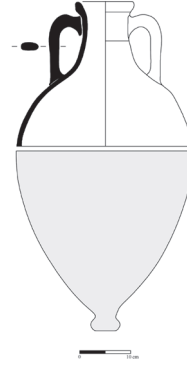

Fig. 2 Samos Amphoraları

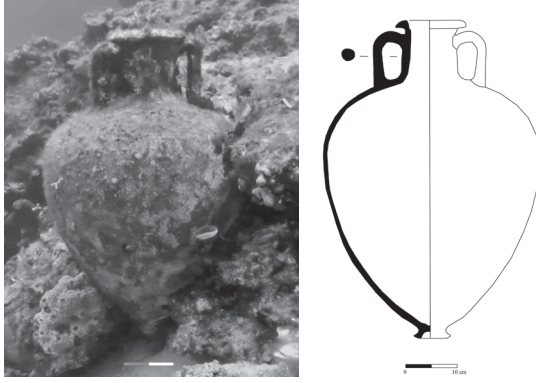

Fig. 3 Güney Ege Kökenli Mantar Ağızlı

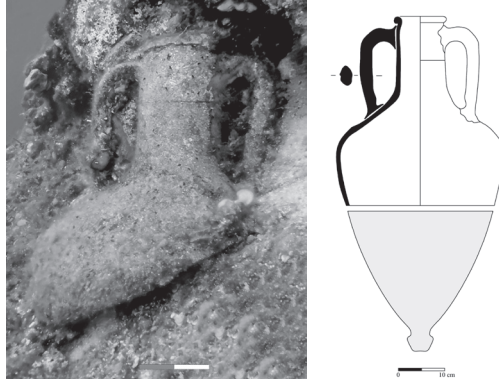

Fig. 4 Knidos Amphorası

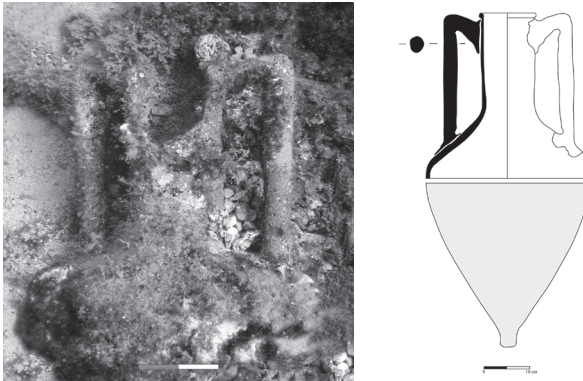

Fig. 5 Hellenistik Rhodos Amphorası

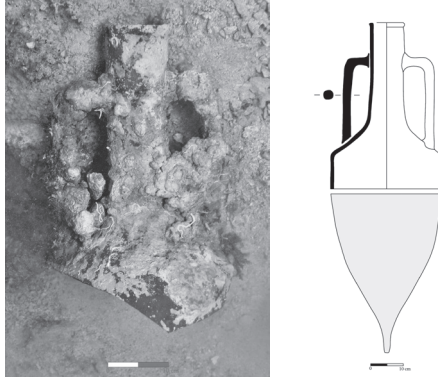

Fig. 6 Geç Khios Amphorası

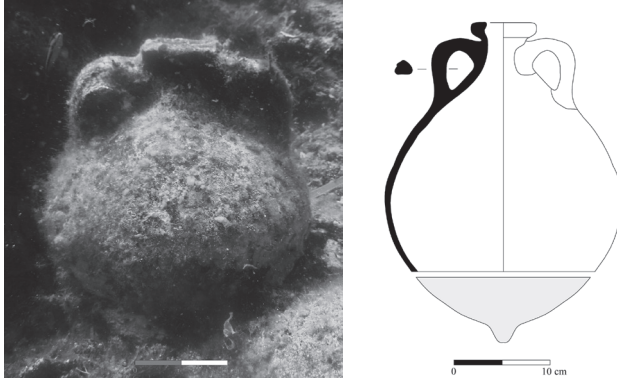

Fig. 7 Dressel 20 Amphorası

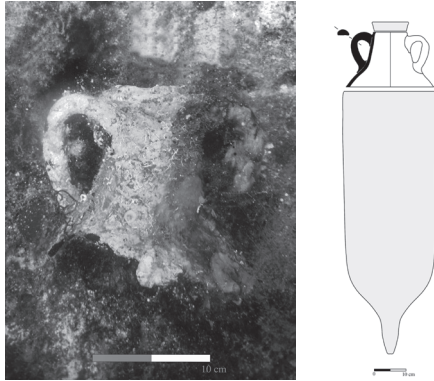

Fig. 8 Afrika II-D Amphorası

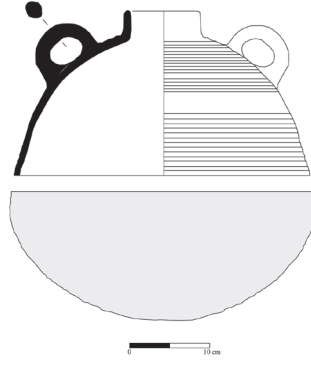
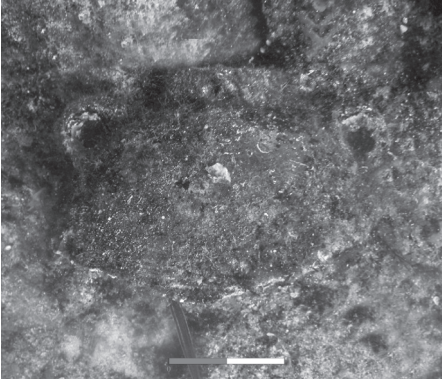

Fig. 9 AE 5-6 Amphorası

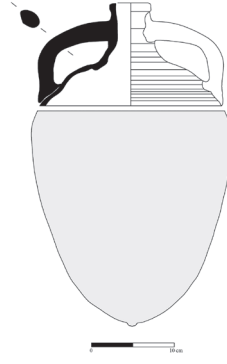
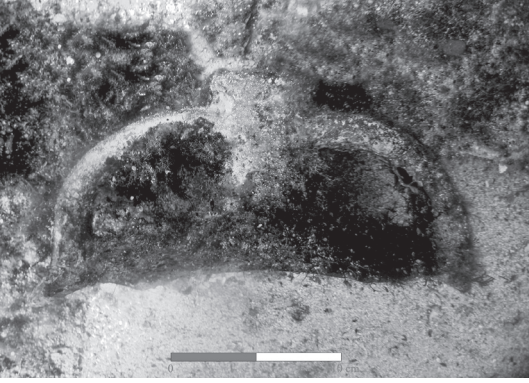

Fig. 10 LR 1-A Tipi Amphorası

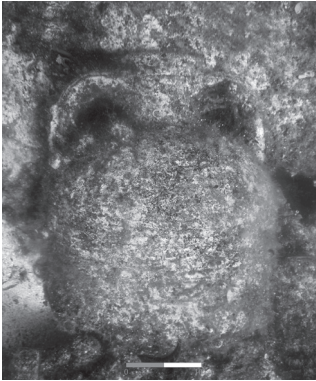

Fig. 11 LR 1-B Tipi Amphorası

